

Midtøsten som region og maktkampen mellom Saudi-Arabia og Iran

En studie av stortingspolitikeres oppfatninger

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Mastergradsoppgave i region og regionalisering

Våren 2015

Maren Bjotveit

**Midtøsten som region og maktkampen mellom
Saudi-Arabia og Iran**
En studie av stortingspolitikeres oppfatninger

Midtøsten som region og maktkampen mellom
Saudi-Arabia og Iran

En studie av stortingspolitikeres oppfatninger

Maren Bjøtveit

Abstract

The title of this thesis is 'The Middle East as a region and the power struggle between Saudi Arabia and Iran. A study of the views of Norwegian politicians'. In this thesis I attempt to look at the Middle East as a region, discuss different definitions of 'region' and of 'the Middle East', and ask what makes the Middle East a region. In addition I look at the current power struggle between the regional powers – Saudi Arabia and Iran, at the tensions between Sunni and Shiite Muslims, and at what the future holds for Norway in relation to the Middle East.

I have based the analysis on interviews with four members of *Stortinget*, the Norwegian Parliament. The four parliamentary representatives come from the Labour Party (*Arbeiderpartiet*), the Progress Party (*Fremskrittspartiet*), the Conservative Party (*Høyre*) and the Liberal Party (*Venstre*).

Even though there are few informants, the analysis shows that there are some differences between the various parties when it comes to the views on proxy wars, on the tensions between Sunni and Shiite Muslims and on the ways Norway shall contribute in the future in the Middle East.

Omslagstegningen er hentet fra:

<http://www.spectator.co.uk/features/9122371/armageddon-awaits/>

© Maren Bjotveit 2015

Forord

Nå er jeg straks ferdig med mine to år på masterprogrammet region og regionalisering. Det har vært utrolig lærerikt og gøy med et tverrfaglig mastergradsprogram. Det er synd at det må legges ned, men vi som har vært så heldige å fått vært en del av dette programmet sitter igjen med mye kunnskap. Det er mange som må takkes for å ha bidratt på ulike måter til denne oppgaven.

Først og fremst må jeg takke informantene, Kristian Norheim, Øyvind Halleraker, Ola Elvestuen og Svein Roald Hansen.

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder professor Håkan Rydving. Tusen takk for ditt engasjement, inspirasjon og faglige kunnskap.

Silje må takkes for utallige timer på FaceTime med gode råd, morsomme samtaler og korrekturlesing.

Tusen takk til Mona for øving før intervjuene og mange gode middager sammen. En oppmerksomhet må også gis til Elise, Tina og Elin for utrolig kjekke stunder sammen.

Takk til Karitha for korrekturlesing selv om du er i full jobb og med en liten baby.

Og, tusen takk til Knut Grove og alle mine medstudenter som har kommet med tilbakemeldinger på manus jevnt og trutt på alle seminarene vi har hatt disse to semestrene.

Sist, men ikke minst må jeg takke min gode mamma og gode pappa. For engasjement, gode råd og for at dere alltid støtter meg.

Maren Bjotveit

Bergen, 14. mai, 2015

Innhold

Kapittel 1. INNLEDNING	1
1.1. Tema	1
1.2. Problemstillinger	2
1.3. Geografisk avgrensning	3
1.4. Oppgavens struktur	3
1.5. Kildemateriale	4
1.6. Forskningsstatus	4
Kapittel 2. BAKGRUNN	5
2.1. Kongeriket Saudi-Arabia	6
2.1.1. Historie	7
2.1.2. Politikk	9
2.1.3. Religion	10
2.2. Den islamske republikken Iran	11
2.2.1. Historie	11
2.2.2. Politikk	13
2.2.3. Religion	15
2.3. Islam	16
2.3.1. Sunniislam og sjiaislam	18
2.3.2. Dynamikken mellom sunni- og sjiamuslimer	20
2.4. Dynamikken mellom Saudi-Arabia og Iran	21
2.5. Norges forhold til Midtøsten	23
2.6. Oppsummering	25
Kapittel 3. DET TEORETISKE UTGANGSPUNKTET	26
3.1. Begrepet region	26
3.2. Begrepet Midtøsten	28
3.2.1. Hvilke land inngår i «Midtøsten»?	29
3.2.2. Alternative begrep	30
3.3. Midtøsten som region	31
3.4. Regional stormakt	33

3.4.1. Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter	33
3.5. Oppsummering	34
Kapittel 4. DEN METODISKE TILNÆRMINGEN	35
4.1. Tilnærming	35
4.2. Valg av metode	35
4.2.1. Kvalitativ metode	36
4.3. Adgang til eliteinformanter	37
4.4. Gjennomføring av feltarbeid – eliteintervju	38
4.5. Reliabilitet, validitet og bias	39
4.6. Oppsummering	41
Kapittel 5. STORTINGSPOLITIKERES SYN PÅ MIDTØSTEN SOM REGION	43
5.1. Region	43
5.2. Midtøsten	43
5.3. Midtøsten som spesifikt geografisk område	45
5.4. Oppsummering	46
Kapittel 6. STORTINGSPOLITIKERES SYN PÅ SAUDI-ARABIA OG IRAN I MIDTØSTEN	47
6.1. Saudi-Arabia og Iran	47
6.2. Krig gjennom ombud (<i>proxy wars</i>)	48
6.3. Norges samhandling med Saudi-Arabia og Iran	49
6.4. Oppsummering	50
Kapittel 7. STORTINGSPOLITIKERES SYN PÅ SUNNI- OG SJIAISLAM	52
7.1. Politikk og religion	52
7.2. Saudi-Arabia og Iran som drivkrefter bak religiøs konflikt	53
7.3. Oppsummering	54
Kapittel 8. STORTINGSPOLITIKERES SYN PÅ NORGE SOM FREMTIDIG AKTØR I MIDTØSTEN	55
8.1. Norges rolle i Midtøsten	55

8.2. Hvorfor skal Norge spille en rolle i Midtøsten?	56
8.3. Konsensus i norsk utenrikspolitikk	57
8.4. Oppsummering	58
Kapittel 9. DRØFTING OG DISKUSJON	59
9.1. Midtøsten som region	59
9.2. Saudi-Arabia og Iran i Midtøsten	62
9.3. Sunni- og sjiamuslimer	64
9.4. Norge som fremtidig aktør i Midtøsten	65
9.5. Oppsummering	67
Kapittel 10. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	69
10.1. Oppsummering	69
10.2. Konklusjon	69
10.3. Veien videre	72
10.4. Avsluttende betraktninger	72
KILDER OG LITTERATUR	74
APPENDIKS 1. Informasjonsbrev	80
APPENDIKS 2. Intervjuguide	81

1. Innledning

Midtøsten er åsted for realpolitikk og underlige allianser, et sted hvor «min fiendes fiende er min venn». Det pågår nå en regional maktkamp mellom Iran og Saudi-Arabia, fra Middelhavet til Den persiske gulf og Rødehavet. En krig, delvis med stedfortredere, sprer seg fra Syria til Irak og nå til Jemen.¹

(Per Olav Ødegård)

1.1. Tema

Da jeg bestemte meg for å skrive om Midtøsten med fokus på Saudi-Arabia og Iran høsten 2013 var dette temaet aktuelt, men ikke i nyhetsbildet ofte. Nå, våren 2015, er dette temaet på dagsorden og i nyhetsbildet omtrent hver dag.

Masteroppgaven handler om Midtøsten som region og hvordan en kan forklare at dette området blir oppfattet som en region, men også om stormaktene i området – nemlig Saudi-Arabia og Iran. I løpet av 2014 og hittil i 2015 har den regionale kampen om makt blitt enda tydeligere, og Saudi-Arabia og Iran deltar i stedfortrederkrig i flere land som Irak, Syria og Jemen. Oppgaven presenterer og diskuterer et utvalg stortingspolitikeres syn på hvordan de ser på disse temaene.

Spillet i Midtøsten er i stadig endring, og brikker og maktblokker forandres. Med endringene som skjer i Midtøsten, og regjeringsskiftet i 2013 i Norge som bakteppe vil denne studien undersøke Midtøsten i en ny vinkel.

Midtøsten har, i norsk politikk, for det meste handlet om Israel-Palestina-konflikten og hvordan Norge kan bidra til å løse denne konflikten. På tross av at konflikten ikke er løst, og at det var en ny krig sommeren 2014, kan det se ut som at det er andre konflikter som nå også er i fokus. I Syria har det vært krig siden det folkelige opprøret begynte i 2011; Jemen og Irak er også to nasjoner i konflikt. Samtidig ser vi IS (den islamske stat) sin fremmarsj i området. Dette fører til at stortingspolitikerne må skifte

---

¹ Ødegård, Den store regionskrigen, *Verdens Gang*.

fokus, og se bort i fra det de tradisjonelt sett har hatt interesse for i Midtøsten. Oppgaven skal forsøke å finne ut hvilke syn noen stortingspolitikere har hva gjelder regional stormaktskonflikt, spenninger mellom religiøse motsetninger og Norges rolle videre. Mer overordnet skal jeg se på Midtøsten i et regionsperspektiv.

Oppgaven er basert på data fra intervju med fire informanter. Disse informantene er alle stortingsrepresentanter og representerer henholdsvis Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre og Høyre. Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet) er tredje visepresident og bl.a. medlem i Utenriks- og forsvarskomiteen, Kristian Norheim (Fremskrittspartiet) er andre nestleder i Utenriks- og forsvarskomiteen, Ola Elvestuen (Venstre) er leder for Energi- og miljøkomiteen og Øyvind Halleraker (Høyre) er første nestleder i Utenriks- og forsvarskomiteen.

1.2. Problemstillinger

I denne undersøkelsen skal jeg se på Midtøsten som region, og hva som kan gjøre Saudi-Arabia og Iran til regionale stormakter. Dette kommer jeg til å gjøre med utgangspunkt i norske stortingspolitikere. Formålet er å undersøke hvilke tanker som ligger bak at norske politikere kaller Midtøsten for en region, hvordan de ser på maktspillet mellom Saudi-Arabia og Iran, og hvordan de oppfatter Norges fremtidige rolle i Midtøsten. Bakgrunnen for dette valget er gjort ut fra at Norge «alltid» har hatt Midtøsten på sin utenrikspolitiske agenda, og Norge har en tradisjon som et konfliktløsende land med gode diplomatiske forbindelser.

Med dette utgangspunktet har jeg tre underproblemstillinger:

- **Hvordan forstår stortingspolitikere Midtøsten som en region, og hvilket syn har de på Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter?**
- **Hvordan oppfatter stortingspolitikere spenninger mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer?**
- **Hvilke refleksjoner gjør stortingspolitikere seg om Norges fremtidige rolle i Midtøsten?**

Gjennom de tre spørsmålene er hovedproblemstillingen:

Hva preger norske stortingspolitikeres syn på Midtøsten og konfliktene mellom de regionale stormaktene Saudi-Arabia og Iran?

1.3. Geografisk avgrensning

Oppgaven handler om Midtøsten med fokus på Saudi-Arabia og Iran. Til forskjell fra Saudi-Arabia og Iran som er stater og derfor har fastsatte grenser er det uenighet om hvilket område Midtøsten omfatter, men det er til tross for dette enighet om at Midtøsten er en region. For å kunne besvare problemstillingene blir det derfor grunnleggende å drøfte begrepene «region» og «Midtøsten», både i forhold til tidligere forskning og i relasjon til informantenes oppfatninger.

1.4. Oppgavens struktur

I dette første kapittelet presenterer jeg tema og problemstilling, i tillegg til en oversikt over kildematerialet jeg har brukt i oppgaven, forskningsstatus og geografisk avgrensning. Undersøkelsen består av et bakgrunnskapittel der jeg presenterer en kort oversikt over Saudi-Arabia og Iran, islam, og dynamikken mellom landene og hovedretningene innen islam, sunni og sjia. Der redegjør jeg også for Norges rolle i Midtøsten. I kapittel 2 velger jeg å presentere oversikten over Saudi-Arabia og Iran først fordi det er disse to landene som er hovedfokus i oppgaven. Det tredje kapittelet gir en oversikt over de teoretiske perspektiv som jeg har brukt og presenterer definisjoner av både «region» og «Midtøsten», samt drøfter Midtøsten som region. I kapittel 4 går jeg gjennom metoden jeg har anvendt og redegjør for gjennomføringen av feltarbeidet, i tillegg til at jeg drøfter reliabilitet, validitet og bias. Kapittel 5 til 8 presenterer resultatene fra intervjuene. Det niende kapittelet er et analyse- og drøftingskapittel som analyserer resultatene presentert i kapittel 5 til 8, og drøfter

disse. I det siste kapittelet presenterer jeg funnene jeg har gjort, og oppsummerer oppgaven.

1.5. Kildemateriale

Jeg har anvendt både primærkilder og sekundærlitteratur i oppgaven.

Primærkildene er forskningsintervjuene jeg har gjort med fire stortingsrepresentanter fra henholdsvis Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. For å skrive bakgrunnskapittelet, teorikapittelet og metodekapittelet har jeg anvendt diverse forskningslitteratur om de ulike temaene i tillegg til avisartikler og lignende.

1.6. Forskningsstatus

Det overordnede temaet for oppgaven er ikke nytt. Det har blitt skrevet mye om Midtøsten, Saudi-Arabia og Iran i forskningslitteraturen, men vinklingen jeg har er ny. Jeg kjenner ikke til forskning som omhandler norske stortingspolitikeres syn på Midtøsten, Iran og Saudi-Arabia. Derimot finnes det undersøkelser som omhandler norsk virksomhet i Midtøsten. Noen eksempler er Rømning som omhandler Fafos rolle i norsk Midtøsten-politikk,² Skaardal om Norges engasjement i fredsprosessen i Midtøsten og om engasjementet kan forklares med realpolitikk eller idealpolitikk,³ Grønstad som handler om ordkrigen om Midtøsten i 1973–1974,⁴ og Skarholm som skrev mastergradsoppgave om den rødgrønne regjeringen sin Midtøstenpolitikk fra 2005 til 2012.⁵

---

² Rømning, *Redskap eller aktør? Fafos rolle i norsk Midtøstenpolitikk*.

³ Skaardal, *Fred som realpolitikk?*

⁴ Grønstad, *Ordkrigen om Midtøsten: norske synspunkter om Midtøsten 1973-74*.

⁵ Skarholm, *Norge, freden og den gule ledertrøya*.

2. Bakgrunnen

Dette kapitlet vil gi et bakgrunnsteppe for resten av oppgaven, og en oversikt over Iran og Saudi-Arabia, samt kort presentere religionen islam, og hvordan dynamikken er mellom statene og de to hovedretningene innen islam, sunni og sjia. Jeg vil også gi et oversyn over Norges relasjoner til Midtøsten. Kapitlet vil bidra til en bedre forståelse for hva som ligger til grunn for problemstillingene og det jeg undersøker i oppgaven.

For å sette undersøkelsen inn i en kontekst kommer jeg til å presentere hovedtrekkene til Midtøstens lange og kompliserte historie med fokus på Saudi-Arabia og Iran, og med bakgrunn i det osmanske riket.

Det osmanske riket oppsto i 1299 som et resultat av rivalisering mellom ulike stammer når det gjaldt kontroll over land. Den stammen som hadde størst suksess var ledet av Osman Ghazi og det osmanske riket er oppkalt etter han.⁶ Osmanerne klarte å holde riket samlet til 1924, og det er den islamske staten som har levd lengst. Det osmanske riket hadde en forsvarspakt med Tyskland og Østerrike i første verdenskrig. På den andre siden sto Storbritannia, Frankrike og Russland, som, for å forhindre rivalisering seg i mellom i Midtøsten, inngikk den såkalte Sykes-Picot-avtalen. Hovedgrunnen til avtalen var å trekke opp linjene for en oppdeling i Midtøsten på bakgrunn av interessesfærer og okkupasjonszoner.⁷ Etter tapet i verdenskrigen var et av fredsvilkårene at det osmanske riket skulle slutte å eksistere.⁸ Grensene som ble trukket etter oppløsningen av det osmanske riket ble bestemt etter kompromiss mellom de allierte, dels på bakgrunn av naturgitte grenser, dels på bakgrunn av Storbritannia og Frankrikes ønske om kontroll over områdene.⁹ Verken Iran eller Saudi-Arabia har vært under det osmanske riket, men ble likevel påvirket av Storbritannia, Frankrike og Russland.

---

⁶ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 186.

⁷ Butenschøn, *Midtøsten*, s. 82.

⁸ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 245.

⁹ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 246.

Saudi-Arabia, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>

Kart 2.1. Saudi-Arabia. Kilde: www.cia.gov.

2.1. Kongeriket Saudi-Arabia

Saudi-Arabia er et av de to landene som er i fokus i denne undersøkelsen av regional maktkamp i Midtøsten. På bakgrunn av dette vil det være vesentlig å gi en oversikt over landets historie, politikk og religion. Denne oversikten tar sikte på å gi en forståelse for undersøkelsens tema, men vil også være et bakgrunnsteppe for analysen.

Saudi-Arabia er arealmessig det største landet i Midtøsten. Det ligger på Den arabiske halvøy og grenser til Irak, Jordan, Jemen, Oman, De forente arabiske emirater, Qatar og Kuwait. Hovedstaden er Riyadh.¹⁰ Landet er viktig for islam, da de to hellige byene,

¹⁰ Lerand, Saudi-Arabia, *Store Norske Leksikon*.

Mekka og Medina, ligger i Saudi-Arabia. Befolkningstallet i Saudi-Arabia var i 2013 på omtrent 28 millioner innbyggere.¹¹

2.1.1. Historie

Under den osmanske okkupasjonen fra 1500-tallet ble den arabiske halvøy forent under ett styre, men det styret ble aldri samlet som en reell enhet. Det osmanske riket styrte den arabiske halvøy gjennom guvernører og familier fra Egypt og Mesopotamia. Derimot tok aldri det osmanske riket kontroll over Nedsjd, en region som omfatter høylandet i den indre delen av den arabiske halvøy, indre Arabia, og innbefatter Riyad. Nedsjd ble styrt av lokale emirer, og en sammenslutning av stammer opprettholdt selvstendigheten fra det osmanske riket.¹² Det saudiske kongehuset har sine aner fra Nedsjd da familien Saudi kom til makten der på 1700-tallet. Dynastiets grunnlegger Sa'ūd ibn Muhammad ibn Muqrin døde i 1747 og da overtok sønnen Muhammad ibn Sa'ūd. Ibn Sa'ūd gav asyl til Muhammad ibn Abd al-Wahhab, som var rettslærd i hanbaliskolen og grunnlegger av en ny gren av islam, wahhabismen. Alliansen mellom Ibn Sa'ūd og al-Wahhab var en allianse som skulle være med på å sikre Sa'ūd-familien videre makt og ledelse på Den arabiske halvøy. I 1749 erklærte Ibn Sa'ūd og al-Wahhab hellig krig mot motstanderne av wahhabismen. Wahhabistene invaderte Taif, Mekka og Medina på begynnelsen av 1800-tallet. De ekspanderte også videre over store deler av Golf-kysten, og utfordret det osmanske riket. Egypts leder, Muhammad Ali, fryktet wahhabismens innflytelse og sendte et felttog på vegne av osmanerne. Felttoget varte i åtte år, og endte med et nederlag for wahhabistene.¹³

Det moderne Saudi-Arabia ble endelig etablert i 1932 av 'Abd al-'Aziz Al-Sa'ūd (Ibn Sa'ūd), en etterkommer av Muhammad ibn Sa'ūd. Han samlet kongedømmet gjennom kolonialisering. Dette skjedde samtidig som Storbritannia begynte å vise interesse for området, og første verdenskrig brøt ut. Ibn Sa'ūd undertegnet da en avtale med Storbritannia om å avstå fra aggresjon mot emirater som var under britisk beskyttelse. I gjengjeld fikk Ibn Sa'ūd britisk anerkjennelse for Nedsjds selvstendighet.¹⁴ Ibn Sa'ūd

---

¹¹ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 6.

¹² Lerand. Saudi-Arabias historie, *Store Norske Leksikon*.

¹³ Lerand, Saudi-Arabias historie, *Store Norske Leksikon*.

¹⁴ Lerand, Saudi-Arabias historie, *Store Norske Leksikon*.

var konge i Saudi-Arabia frem til sin død i 1953. Han tok til seg mange koner fra de viktigste stammene i området og fikk 21 døtre og 36 sønner. Seks av disse sønnene har fulgt sin far i kongerekken, den siste i rekken var 'Abdallah Ibn-Sa'ūd.¹⁵ Men 'Abdallah Ibn-Sa'ūd døde 23. januar 2015, og hans halvbror Salman Ibn-Sa'ūd overtok straks som Saudi-Arabias statsoverhode. Den nye kongen er 79 år og sliter med dårlig helse etter å ha hatt slag.¹⁶ Midtøstensspesialist Bjørn Olav Utvik har sagt til NRK at det er en svært sårbar tid for landet og at alliansene og konfliktene innad i den store Sa'ūd-familien nå tilspisser seg. Det er også usikkert, i følge Utvik, hvem som egentlig kommer til å styre Saudi-Arabia fremover med tanke på den nye kongens helsetilstand.¹⁷ Den nye kongen har også foretatt en rekke omrokkinger til hvem som er arving til tronen etter han. Kong Salman har nå oppnevnt sin nevø til kronprins. Nevøen, Mohammad bin Nayef, erstatter kongens halvbror, Muqrin bin Abdulaziz. I tillegg har sønnen, Mohammad bin Salman, til kong Salman blitt utnevnt til ny visekronprins.¹⁸

Fra siste halvdel av 1900-tallet og frem til i dag har Saudi-Arabia gjennomgått en stor modernisering som følge av at det ble funnet olje og gass i landet på midten av 1900-tallet, og landet tjener enorme inntekter på eksporten av råvarer. Saudi-Arabia har sterke bånd til både USA og Storbritannia, og USA fikk lov til å bruke områder i landet som baser for sine militære under den første Golfkrigen¹⁹ i 1991. Moderniseringen i samfunnet har vært teknisk og økonomisk, men verken det politiske eller sosiale mønsteret har blitt endret mer enn marginalt sammen med denne utviklingen. Det moderne Saudi-Arabia kan ses på som pro-vestlig med tanke på samarbeidet med USA og resten av Vesten, men er samtidig også sympatisk ovenfor de islamistiske gruppene i landet. Saudi-Arabia har blant annet gitt økonomisk støtte til flere islamistiske grupper.²⁰

---

¹⁵ Stensilie, *Saudi-Arabia Inc.*, s. 13.

¹⁶ [Anonym], Kong Abdullah er død – høyere oljepriser, *NRK*.

¹⁷ Strømmen, Ny konge i Saudi-Arabia er trolig dement, *NRK*.

¹⁸ Auestad, Ny arving til trona i oljemonarki, *NRK*.

¹⁹ Den første Golfkrigen: Når USA skulle frigjøre Kuwait fra Iraks okkupasjon i 1991. Noen kaller Irak-Iran-krigen den første Golfkrigen, men det er mer vanlig å kalle denne for den første.

²⁰ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 278.

2.1.2. Politikk

Kongeriket Saudi-Arabia styres av en eneveldig monark, som styrer landet i tråd med et politisk system med rot i wahhabismen sine tradisjoner og kultur, og dagens rettssystem bygger på *shari'alog*.²¹ Regjeringen i Saudi-Arabia er en regjering der den lovgivende forsamlingen bare består av et kammer. Kongen, som også er statsminister, støttes av et kabinett som er utpekt av kongen selv. Dette kabinettet inkluderer kronprinsen, som også kan fungere som en stedfortredende statsminister for kongen, 28 ministre og diverse rådgivere.²² Det finnes ingen nasjonalforsamling i Saudi-Arabia og politiske partier er ikke tillatt, men i 1992 etablerte den daværende kongen et rådgivende organ som nå har 150 medlemmer.²³ I 1992 kom det også en «grunnlov». Grunnloven slår fast at kongen nærmest har ubegrenset makt, men at kongedømmet ikke er et enevelde da politiske avgjørelser fattes sammen med betrodde rådgivere. De betrodde rådgiverne er mesteparten prinser, og altså slektninger av kongen. De får i kraft av sin alder og anseelse innad i familien tilgang til å påvirke politiske beslutninger.²⁴

Politikk og religion er sammensveiset i Saudi-Arabia. Religionen er en del av politikken, og politikken er en del av religionen. Første artikkel i grunnloven slår fast at landet skal være en islamsk stat og styret skal være basert på *shari'a*. I Saudi-Arabia er hanbalilovskolen den offisielle lovskolen. Den er en av fire sunnimuslimske lovskoler. Denne lovskolen representerer en svært streng tolkning av Koranen, *sunna* og *hadithene*.²⁵

Sa'ūd-familien og de lærde, *ulamaene*, styrer Saudi-Arabia i henhold til at landet skal være en islamsk stat. De støtter hverandre i den politiske styringen av landet. Viktige politiske beslutninger rettfærdiggjøres ved at Rådet for ledende lærde gir ut en religiøst begrunnet anbefaling som støtter kongehusets politikk. De lærde kan takke

---

²¹ Shari'a 'betyr veien til vannhullet', og er islamsk lov.

²² Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 82.

²³ Lerand, Saudi-Arabias historie, Store Norske Leksikon.

²⁴ Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 248

²⁵ Vogt, Hanbaliskolen, *Store Norske Leksikon*.

kongehuset for sin privilegerte posisjon i samfunnet og utsteder *fatwaer*, juridiske erklæringer, som også er med på å støtte den politikken kongehuset fører.²⁶

2.1.3. Religion

I Saudi-Arabia er, som nevnt, islam statsreligionen. Flesteparten av saudierne bekjenner seg til sunniislam. En stor del av sunnimuslimene i Saudi-Arabia er wahhabister. Wahhabismen ble, som tidligere nevnt, grunnlagt av Muhammad ibn 'Abd al-Wahhab. Han ble født i Uyaina på den arabiske halvøy i 1703. Han studerte i Medina og Mekka, og reiste deretter rundt i den muslimske verden for å forelese. Senere, da han kom tilbake til hjembyen, skrev han den berømte boken *Kitab al-Tawhid (Boken om Guds enhet)*. Muhammad Ibn-Sa'ūd, forfar til dagens konge i Saudi-Arabia, ble fascinert av 'Abd al-Wahhabs tanker i denne boken, og de valgte, som nevnt tidligere, å slå seg sammen. Ibn-Sa'ūd skulle være den politiske lederen og 'Abd al-Wahhab det religiøse overhodet.²⁷

Wahhabismen fremmet en puritansk lære, der religiøse plikter ble en del av kollektivet, altså et statsanliggende, og ikke lenger en privat affære. Et gjennomgående prinsipp hos 'Abd al-Wahhab er prinsippet om *tawhid*, Guds enhet. Det innebærer blant annet at annen tilknytning til en sekulær makt blir oppfattet som et brudd på *tawhid* og dermed også et brudd på islam. Wahhabismen ønsker å finne tilbake til det de oppfatter som et «rent» islam, slik som det opprinnelig var i profeten Muhammads levetid. For å finne tilbake bruker wahhabistene Koranen og *sunnaen*, men også boka til 'Abd al-Wahhab, *Kitab al-Tawhid*. Boken til 'Abd al-Wahhab fordømmer blant annet musikk og spill, og kommer med regler for hvilke klær som kan brukes og hvilken atferd som er akseptert. Wahhabismen er kritisk til andre retninger og tolkninger av islam, og da særlig sufismen og sjiaislam.

Den andre mest dominerende grenen av islam i Saudi-Arabia er sjiaislam, med omtrent 15 % av befolkningen, hvorav de fleste bor i den østre delen av landet. Historisk sett har sjiamuslimene i Saudi-Arabia vært utsatt for forfølgelse og forakt.

---

²⁶ Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 249

²⁷ Roald, *Islam*, s. 156.

Selv om Saudi-Arabia er et land med stor velstand har ikke sjiamuslimene i landet fått like stor innpass til denne velferden. Sjiaene har ikke fått tatt like stor del i utviklingene i helse- og sosialsektorene. De har også en begrenset adgang til arbeidsmarkedet, i hvert fall innenfor det militære og utdanningssektoren.²⁸ Sunni- og sjiaislam skal greies mer ut om senere i dette kapittelet.

2.2. Den islamske republikken Iran

Iran er det andre landet som jeg fokuserer på i undersøkelsen om regional maktkamp i Midtøsten. På samme måte som i avsnittet om Saudi-Arabia vil jeg også her vise en oversikt over landets historie, politikk og religion. Saudi-Arabia og Iran er ulike, og det vil vises når vi ser på begge landenes historie, politikk og religion.

Iran ligger i den østre delen av Midtøsten, og deler grense med syv andre land: Turkmenistan, Afghanistan, Pakistan, Irak, Tyrkia, Armenia og Aserbajdsjan. Iranere hevder at disse grensene utviklet seg naturlig, heller enn av kolonimaktene.²⁹ Det bor omtrent 79 millioner mennesker i Iran, og hovedstaden er Teheran.

2.2.1. Historie

Iran ble tidligere kalt Persia, og var i oldtiden en av verdens største herredømmer. Landet har blitt styrt av en rekke forskjellige dynastier, og historien til Iran kan dateres tilbake til år 700 f.v.t. da den første iranske staten ble etablert av medestammen. Navnet Iran kom til i 1935 og erstattet navnet Persia som staten brukte i offisielle dokumenter og lignende.³⁰ Fra 1936 ba regjeringen om at det internasjonale samfunnet skulle begynne å bruke navnet Iran om landet.³¹

---

²⁸ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 120.

²⁹ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 91.

³⁰ Mabon, *Saudi Arabia and Iran*, s. 92.

³¹ Butenschøn, *Midtøsten*, s. 138.

<http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/iran.pdf>

Kart 2.2. Iran. Kilde: www.un.org.

Fra 1800-tallet og frem til begynnelsen av 1900-tallet var Persia preget av landets strategiske beliggenhet. Dette, i tillegg til kommersielle interesser, gjorde at Storbritannia og Russland konkurrerte om innflytelse i landet. Etter år med en kaotisk politisk situasjon ble det tidlig på 1920-tallet inngått en avtale med Sovjetunionen, der bolsjevikene gav opp alle sine tidligere krav ovenfor Persia i et forsøk på et oppgjør med tsartiden.³²

Oberst Reza Khan kom til makten i 1925, og ble da utropt til ny sjah (keiser). Det førte til slutten på Qajar-dynastiet som hadde hatt makten i landet siden 1794. Sjah Khan var en vestligorientert leder som igangsatte en modernisering med støtte fra vestmaktene. Sjahen ønsket å samle Iran til et land med en nasjonal persisk tradisjon med røtter fra perserriket. Dette lyktes Reza Khan og sønnen Muhammad Reza, som overtok for faren sin i 1941, i stor grad med. En dominerende årsak til at de lyktes var de store oljefunnene man hadde gjort i landet på begynnelsen av 1900-tallet. I 1951 ble sjahen tvunget i eksil fordi han samarbeidet for mye med vestmaktene. Statsminister Mohammad Mosaddeq overtok regjeringsmakten og forsøkte deretter å

³² Butenschön, *Midtøsten*, s. 139.

nasjonalisere oljen. Dette var i mot amerikanske interesser, som organiserte et statskupp der de gjeninnsatte sjahen, med større makt enn før. De religiøse lærde holdt seg borte fra politikken i denne perioden, men rundt 1963 startet et studentopprør mot sjahens politikk. Studentopprøret førte til massearrestasjoner, og noen lærde stilte seg i spissen for denne opposisjonen. En av dem var ayatollah Ruhollah Khomeini. Hans politiske fremtreden og protester mot regimet førte til at han måtte reise i eksil.

I 1970-årene vokste det frem en fremtredende opposisjonsbølge mot sjahen. Opposisjonen nådde flere deler av folket, og de religiøse lærde begynte å frykte at deres samfunnsstilling ble truet. Mullaene (de rettslærde) fikk da større innflytelse i bevegelsen. I 1979 flyktet sjahen etter det folkelige opprøret. Ayatollah Khomeini vendte tilbake til Iran som politisk og religiøs leder. Revolusjonen i Iran kan ses på som en konsekvens av økende sosiale og økonomiske problemer under styret til sjahen, i tillegg til en anti-vestlig holdning fra befolkning som mente USA og Europa tok ressursene ut av landet.³³

Iran–Irak-krigen var en væpnet konflikt mellom Irak og Iran som varte fra september 1980 til august 1988. Bakgrunnen for krigen var blant annet at det irakiske regimet bekymret seg for hvilken innflytelse den iranske revolusjonen i 1979 kunne ha på Irak sin sjiabefolkning. I tillegg til århundrer med kulturelle og politiske motsetninger mellom araberne i Irak og perserne i Iran var det også en kamp om kontroll over strategisk viktige områder og territoriale ambisjoner. Irak angrep Iran i 1980 og tok territorium sør i Iran. Da gikk Iran til motangrep og i 1982 gikk Iran inn i Irak. Krigen førte til store tap på begge sider og både sivil skipstrafikk og storbyer i begge land ble angrepet i luftoperasjoner.³⁴

2.2.2. *Politikk*

Med Khomeini som leder ble det innført forandringer i Iran. Han innførte flerpartivalg til den lovgivende forsamlingen, men bare de partiene som støttet revolusjonen fikk lov å

---

³³ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 271.

³⁴ Leraand, *Golfkrigen 1980–88*, *Store norske leksikon*.

delta i valget. Khomeini innførte også en stilling som var helt ny i både europeisk og islamsk tradisjon. Siden forrige revolusjon hadde Iran likt statsapparat som Europa med parlament, regjering, statsminister og president, men Khomeini innførte en stilling som var over president, den rettslærde. Den rettslærde skulle ha et oversyn over at ingenting ble gjort i strid med islam.³⁵ Khomeini gjennomgikk, i følge religionsviteren Marianne Bøe, tre faser i sitt politiske syn. Den første fasen var en fase der han hadde et tradisjonelt samfunnssyn (1963–1970). Denne fasen kjennetegnes ved at han ikke var revolusjonær og hadde tradisjonelle verdier, var for rikdom og en iransk patriotisme. Den neste fasen kalles radikaliseringsfasen (1970–1982), og da var han mot de rike og kapitalismen. Han ønsket å samle alle verdens undertrykte. Tredje fasen fra 1982–1989 kjennetegnes ved statens behov. Revolusjonen var etablert og det skulle bygges allianser, og revolusjonens eller statens behov kunne overskygge og overstyre religiøse dogmer, slik som at han hindret *hajj* på grunn av en konflikt med Saudi-Arabia.³⁶

Den islamske republikken Iran er et teokrati og et demokrati, og det politiske landskapet kan kjennetegnes av både sirkulasjon og av at det er fastgrodd. Sirkulasjonen kommer av utskiftninger ved valg, og de endringer som følger med det. Mens følgene av at det politiske landskapet er fastgrodd er at det er en rekke maktposisjoner som verken regjering, parlament eller folket har rett til å stemme over. Dette gjelder først og fremst stillingen som «leder for revolusjonen», rettslærd, som er den høyest rangerte stillingen man kan inneha i Iran. Den rettslærde er 'Ali Khamene'i som har vært leder siden 1989. Andre stillinger som dette gjelder for er i institusjoner slik som rettsvesenet, politi, militærstyrker, sikkerhetsstyrker, og Vokterrådet. Vokterrådets rolle er å verne om grunnloven, og se til at lovene som vedtas ikke strider med sjiismen sin lære.³⁷

I 2005 ble Mahmoud Ahmadinejad president i Iran. Han var en konservativ leder som ønsket seg tilbake til revolusjonens tidligere idealer slik som streng moralkodeks,

---

³⁵ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 272.

³⁶ Forelesningsnotater, HIM103 Islam og politikk, høsten 2012.

³⁷ Selvik & Stenslie. *Stabilitetens pris*, s. 99.

sosial likhet og en fast utenrikspolitikk. Da Ahmadinejad ble valgt til president i Iran var han den første ikke religiøst utdannede i en slik stilling etter revolusjonen.³⁸

Hassan Rouhani vant presidentvalget i 2013 med 50,6 % av stemmene og etterfulgte Ahmadinejad som president. I valget i 2013 var Rouhani den eneste geistlige som stilte til valg. Rouhani har en fortid som politisk aktivist under opprøret på 1970-tallet. Han sluttet seg til ayatollah Khomeini, og måtte dermed dra i eksil i 1977 etter år som politisk aktivist. To år senere ble han med Khomeini tilbake til Iran fra Paris. Etter revolusjonen har Rouhani vært en innflytelsesrik person i iransk politikk. Han har blant annet vært medlem av parlamentet, formann for det Nasjonale Sikkerhetsrådet og sjefsforhandler i atomforhandlingene 2003–2005.³⁹ I september 2013 snakket president Rouhani med USAs president Barack Obama på telefon. Dette var den første kontakten mellom ledere for disse landene siden 1979 da iranske studenter okkuperte den amerikanske ambassaden i Teheran.⁴⁰ Rouhani anses som en mye mer vestligvennlig president enn hans forgjenger Ahmadinejad. Etter kontakt med vestlige ledere, at han offisielt aksepterte at Holocaust skjedde, og arbeid for et fredelig atomenergiprogram i landet, har det skjedd store forandringer i Irans forhold til Vesten. Rouhani bruker også det sosiale mediet Twitter ofte. Det er sådd tvil om at han skriver twittermeldingene sine selv fordi han har sagt at venner gjør det, og det kan derfor ikke fastslås at meningene ytret i hans navn på Twitter er hans meninger,⁴¹ men etter å ha fulgt twittermeldingene kan det se ut til at de reflekterer Hassan Rouhanis oppfatninger både politisk og privat.

2.2.3. Religion

Iran er dominert av sjiaislam, som blant annet manifesterer seg gjennom den rettslærde som rangeres høyere enn presidenten. Hovedretningen av sjiaislam i Iran er imamismen, også kalt toloverne. Denne retningen innebærer troen på tolv imamer som var direkte nedstammet fra profeten Muhammad via fetter Ali og hans kone Fatima. Tolverne mener at hver imams fødsel var et mirakel og imamene kunne

---

³⁸ Selvik & Stenslie. *Stabilitetens pris*, s. 100.

³⁹ Langved, Hassan Rouhani, *Store Norske Leksikon*.

⁴⁰ Goplen et.al., Irans historie, *Store Norske Leksikon*.

⁴¹ Ghosh, No, Iran's Rouhani doesn't tweet, *Time*.

snakke allerede i magen eller rett etter de ble født. Imamrekken har som oftest gått fra far til sønn, og alle imamene har blitt drept. Den siste imamen i rekken var Muhammad al-Mahdi. Han gikk inn i okkultasjon, som er å holde seg skjult, i år 874 for å overleve. Mahdi skal, i følge sjittisk oppfattelse, vende tilbake ved dommedag.⁴²

I Iran finnes det også mange andre religioner, men i følge grunnlovens artikkel 13 anerkjennes kun kristendommen, jødedommen og zoroastrismen, i tillegg til islam. Den tidligere nevnte tolvskolen er statsreligionen i Iran, med 89 % av befolkningen som følger denne retningen.⁴³ Sunnier er den nest største religiøse gruppen i Iran, med omtrent 10 % av befolkningen, men i hovedstaden Teheran finnes det ikke moskeer for sunnier,⁴⁴ og vilkårene er ikke like gode for sunnimuslimer som for andre retninger, og andre religioner. Det er omtrent 200 000 kristne og 25 000 jøder i Iran.⁴⁵

Zoroastrismen har omtrent 10 000 tilhengere i Iran. Historisk sett har zoroastrismen en stor plass i den religiøse og politiske sfæren i Iran da det var den offisielle religionen til tre persiske riker før islam kom.

2.3. Islam

For å forstå Midtøsten, Saudi-Arabia og Iran er det viktig å også forstå religionen. Både Saudi-Arabia og Iran er land med en høyst levende statsreligion. Det er viktig for konteksten å se på hvordan islam oppsto, og når det delte seg til å bli to retninger, sjia- og sunniislam, som nå er henholdsvis statsreligion i Iran og Saudi-Arabia.

På 600-tallet oppsto det en ny religion, islam, på den arabiske halvøy. Muhammad, som senere skulle bli profet, kom fra en slekt som dominerte omtrent hele byen Mekka. Han hadde en opplevelse på et fjell utenfor Mekka, i år 610, som overbeviste han om å forkynne om Guds ord til andre. Han begynte da å predikere Guds ord og

---

⁴² Forelesningsnotater, RELV225 Islam, foreleser Marianne Bøe, 29.8.2011.

⁴³ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 131.

⁴⁴ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 133.

⁴⁵ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 134.

fikk etter hvert flere tilhengere utover kona, Khadija, og vennene. De første ti årene holdt Muhammad og hans disipler seg i Mekka der gruppen av tilhengere vokste. Det var ikke vanlig å forkynne om en monoteistisk religion i Mekka på denne tiden, og ikke alle sluttet seg til Muhammad. Da onkelen, Abu Talib, og kona til Muhammad døde i 619 ble en annen onkel valgt til ny leder for Hashim-klanen. Den nye lederen av klanen ønsket en annen politikk enn sin forgjenger, og søkte derfor allianse med Makhzum-klanen. Makhzum-klanen gikk med på dette på ett vilkår, og det var at Muhammad ikke lenger skulle være beskyttet av Hashim-klanen. Vilkåret ble akseptert, og Muhammad ble utstøtt av familieklanen sin. Muhammad var nå fritt vilt og kunne ikke lenger bli værende i Mekka. Han fikk et fristende tilbud om å være mekler i byen Yathrib som han aksepterte. I 622 begynte tilhengerne sin flytting fra Mekka til Yathrib, som fra da av ble kjent som Profetens by, Madinat al-Nabi, forkortet Medina. Muhammad var den siste som dro fra Mekka til Medina 16. september 622. Den datoen ble datoen som muslimer regner sin tidsregning fra.⁴⁶

I islam står de fem søylene sentralt, og er noe praktiserende muslimer skal følge i hverdagen. De fem søylene er trosbekjennelsen, bønn, faste, pilegrimsreise og almisser. Trosbekjennelsen har ikke en stor praktisk betydning i hverdagen da de fleste har fått denne i fødsels gave. Da hviskes trosbekjennelsen i øret til barnet av en imam eller slektning, og dermed er man muslim, men ønsker man å konvertere til islam skal trosbekjennelsen uttales, og helst foran en imam. Bønnen er en mer praktisk del av det å være praktiserende muslim. En muslim skal be fem ganger daglig til faste tider så langt det er mulig. Det er ikke nødvendig å be i moskeen, men det skader ikke å gå dit. Bønnen skal rettes mot Mekka, islams sentrum. I måneden ramadan i den islamske kalender skal muslimer faste mellom soloppgang og solnedgang, og verken tørt eller vått skal inntas. Pilegrimsreisen, *hajj*, bør gjennomføres en gang i livet hvis omstendighetene tilsier at man har råd og anledning til det. Pilegrimsreisen til Mekka i Saudi-Arabia varer i tre–fire dager, og pilegrimen skal utføre en rekke ritualer på denne reisen. Den siste søylen, almisser, innebærer at man skal betale almisse, *zakat*, til de fattige, men denne søylen er også inntektsbasert, altså hvis man har økonomiske muligheter til det.⁴⁷

---

⁴⁶ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 26 f.

⁴⁷ Vikør, *Islam*, s. 81–91.

Det er selvsagt svært individuelt hva man velger å gjøre som muslim, slik som i andre religioner. Noen kaller seg muslim uten å praktisere, andre går i moskeen til høytider slik kristne går i kirken i jula og påsken, mens andre følger de fem søylene og det som hører med.

Muslimenes hellige bok, Koranen, er en av de fremste autoritetene innen islam. Guds, *Allahs*, direkte tale finner man, i følge islam, i Koranen. Tekstene i Koranen ble i følge islamsk teologi åpenbart til profeten Muhammad gjennom engelen Gabriel. I Koranen finner man påbud og forbud, men også poetiske tekster. I tillegg til Koranen er profetens *sunna* også en autoritet i islam, og kan sidestilles med Koranen. Sunnaen er profetens ord og gjerninger, men den er ikke konkretisert og nedskrevet på samme måte som Koranen. Det finnes forskjellige korte tradisjoner, *hadith*, som kan fortelle om profetens ord og gjerninger, men de ble samlet inn lenge etter profetens død.⁴⁸

En annen sentral del av islam er *shari'a*. Utgangspunktet for *shari'a* er Guds åpenbaring og er et altomfattende begrep som uttrykker Guds vilje. *Shari'a* er ikke en konkret lovbok, men et resultat av islamske lærdes mangeårige gransking av kildene. Kildene *shari'a* baserer seg på er Koranen og *hadith*ene.⁴⁹ *Shari'a* i praksis, rettsvitenskapen, kan vise til fire sunnilovskoler, Hanafi, Maliki, Shafi'i og Hanbali. I tillegg finnes Ja'fari-lovskolen som er en sjialovskole, og den offisielle lovskolen i Iran. Hanbalilovskolen er offisiell lovskole i Saudi-Arabia. Denne lovskolen praktiserer rigide krav til hvilke kilder og metoder som kan brukes og det er strenge lovtolkninger. Sjittisk rettsvitenskap baserer seg på imamenes autoritet hva gjaldt lov og rett, i tillegg til fornuftsprinsippet, *aql*.⁵⁰

2.3.1. Sunniislam og sjiaislam

Omtrent 85 % av alle muslimer er sunnimuslimer.⁵¹ Sunniislam omfatter en rekke ulike tolkninger av islam, men de fleste trekk er felles for mange. Sjiaislam er den nest

---

⁴⁸ Vikør, *Islam*, s. 103 f.

⁴⁹ Vikør, *Mellom Gud og stat*, s. 42.

⁵⁰ Forelesningsnotater, RELV225 Islam, foreleser Marianne Bøe, 2011.

⁵¹ Vogt, Sunniislam, *Store Norske Leksikon*.

største retningen innenfor islam, og omtrent 15 % av muslimene tilhører denne retningen. De fleste av disse bor i Irak, Iran og Libanon, men det finnes også sjiittiske minoriteter i andre land. Innenfor sjiaislam er tolvskolen den største retningen, og den er blant annet statsreligion i Iran, men det finnes også andre retninger slik som zaydittene (femskolen) og ismailittene (syvskolen). Zaydittene har en annen imamrekke enn tolvkerne som består av fem imamer. De mener at imamene ikke er ufeilbarlige og har et syn som gjør at det i blant sammenlignes sunniislam. Ismailistene har en rekke på syv imamer der rekken stopper ved Ismail som døde før han ble imam, men ismailistene mener han er den rette arvtakeren selv om han døde. Denne retningen er den nest største retningen innen sjiaislam. I dag har de en levende imam, Aga Khan.⁵²

Historisk og teologisk skiller sunni- og sjiaislam seg fra hverandre i synet på profetens etterkommere. Sunnimuslimer mener at alle mennesker står likt ovenfor Gud, og hans etterkommere har derfor ikke en spesiell teologisk betydning. Det er bare de kyndige som kan rettlede andre muslimer. Sjiamuslimene er ikke enige i dette, og mener at etter profetens død var hans naturlige arving hans svigersønn Ali ibn Abi Talib, og etter Ali igjen skulle det være Alis sønner, Hassan og Husayn som skulle bli kalifer, i stedet for Abu Bakr som ble den første kalifen etter profeten Muhammads død, og etter han fulgte Umar og Uthman, og Ali ble den fjerde kalifen.⁵³ Når uenigheten om dette fant sted oppsto også retningen *shiat Ali*, Alis parti, som i dag er sjiaislam. Sjiamuslimene har samme Koran som sunniene, men de har egne profet- og imamtradisjoner.

Sunni- og sjiaislam har flere likheter enn ulikheter, men ulikhetene er vesentlige i hvordan de tror og praktiserer sin religion. Noen av likhetene mellom sjia- og sunniislam er at begge retninger er monoteistiske, begge tror også på Koranen og profeten Muhammad, og har like plikter hva gjelder bønn, faste, pilegrimsferd og almisser. Noen av ulikhetene mellom retningene finner man for eksempel i spørsmålet om predestinasjon. Sjiaene mener mennesker er ansvarlige for egne handlinger, men sunniene har et begrenset syn på fri vilje. Den største praktiske forskjellen på sunni-

---

⁵² Forelesningsnotater, RELV225 Islam, foreleser Marianne Bøe, 29.8.2011.

⁵³ Vikør, *Islam*, s. 150.

og sjiaislam finner man i bønnen. Mens sunnimuslimer skal be fem ganger daglig, er det nok for sjia-muslimene å be tre ganger. Sjamuslimene nevner også Ali i sin bønn, ved siden av profeten Muhammad. Trosbekjennelse, *shahadah*, er for sunnier «jeg bekjenner at det ikke er noen Gud utenom Gud og Muhammad er hans sendebud», mens sjiamuslimene har lagt til et ekstra ledd; «jeg bekjenner at Ali er Guds venn».⁵⁴

2.3.2. Dynamikken mellom sunni- og sjiamuslimer

Den religiøse identiteten til disse to respektive retningene i islam spiller en rolle angående politiske konflikter og borgerkrig. Ulikhetene mellom gruppene viser seg i land som Libanon, via Irak til Golfstatene og Pakistan. Til og med Egypt, som nesten ikke har sjiamuslimer, merker en synlig spenning mellom de ulike religiøse identitetene. Politiske debatter fokuserer også svært ofte på konflikten mellom sunnier og sjiaer.⁵⁵

Den politiske situasjonen mellom sunnier og sjiaer kom til et vendepunkt etter den iranske revolusjonen i 1979. Da begynte flere land å frykte en eksport av revolusjonen, samt det faktum at sjiaer i flere land har hatt en ufordel for sunnier, som har ført til spenninger. I Libanon har sjiaer hatt både økonomiske og politiske vanskeligheter, i Saudi-Arabia har sjiaer opplevd religiøs diskriminering og det var undertrykkelse av sjiaer i Saddam Husseins diktatur i Irak før 2003.⁵⁶ I Saudi-Arabia er det som nevnt utfordrende å være sjia-muslim. Grunnen til dette er at det store flertallet i landet er wahhabister, som er kritiske til sjiamuslimer. Religiøse lærde wahhabister anvender en retorikk som er negativ til sjiaenes religiøse tro, og stempler sjiaene som polyteister.

---

⁵⁴ Forelesningsnotater, RELV225 Islam, foreleser Marianne Bøe, 29.8.2011.

⁵⁵ *The Dynamics of Sunni-Shia Relationships*, eds. Maréchal & Zemni, s. 27.

⁵⁶ *The Dynamics of Sunni-Shia Relationships*, eds. Maréchal & Zemni, s. 28.

2.4. Dynamikken mellom Saudi-Arabia og Iran

Når en ser på rivaliseringen mellom Saudi-Arabia og Iran er det viktig å se på rollen som Persiagulfen spiller. Gulven er en livline for begge stater når man tar i betraktning hvor økonomisk avhengige begge er av oljen. Historisk sett har det geopolitiske miljøet tradisjonelt sett vært dominert av Irak og Iran, men etter krigen mellom Irak og Iran, og også USAs invadering av Irak i 2003 så har dette skiftet til fordel for Iran og Saudi-Arabia. Begge stater har kjempet for regional dominans lenge, og de har forsøkt å øke sin innflytelse i regionen med ulike virkemidler. Spenningene mellom disse to statene påvirkes også av rollen USA spiller. Iran ser på USA som en militær trussel, mens Saudi-Arabia oppfatter USA som en form for militær sikkerhet.⁵⁷ Det er et gjensidig forsterkende fiendebilde mellom Saudi-Arabia og Iran.

Frykten for at Iran har atomvåpen påvirker også dynamikken mellom Saudi-Arabia og Iran. Iran har et atomenergiprogram som bekymrer Saudi-Arabia, men også Vesten, Israel og andre sunnistater. Frykten Saudi-Arabia har kan føre til at de også ønsker å lage atomvåpen for å redusere trusselen. Kong Abdullah sa i 2009 at hvis Iran hadde atomvåpen så ville også Saudi-Arabia skaffe atomvåpen.⁵⁸ Iran har nå blitt enige med forhandlingspartene, P5+1,⁵⁹ i sveitsiske Lausanne, om et rammeverk for en atomavtale. Detaljene skal være på plass innen 30. juni 2015. Når avtalen trer i kraft skal det internasjonale samfunnet oppheve sanksjonene de har mot Iran i takt med at Iran overholder atomavtalen.⁶⁰ President Hassan Rouhani i Iran sa i en tv-tale torsdag 9. april 2015 at Iran kun signerer atomavtalen hvis sanksjonene mot landet blir løftet samme dag som avtalen blir signert, og ikke etter hvert som avtalen blir overholdt.⁶¹ Denne avtalen kan markere en slutt på det ikke-eksisterende forholdet mellom USA og Iran som har vart siden revolusjonen i 1979. Avtalen innebærer også at Iran igjen får delta i det internasjonale samfunnet. Videre kan en slik avtale gi håp om et samarbeid

---

⁵⁷ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 59.

⁵⁸ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 61.

⁵⁹ De fem permanente medlemmene av sikkerhetsrådet: Kina, Frankrike, Russland, Storbritannia og USA + Tyskland.

⁶⁰ Hanssen & Rønneberg, Enige om hovedtrekk i en atomavtale med Iran, *Aftenposten*.

⁶¹ Hafezi, Iran will only sign nuclear deal if sanctions lifted 'same day': Rouhani, *Reuters*.

mellom Vesten og Iran i konfliktområder hvor Iran spiller en nøkkelrolle. Dermed reduseres også bekymringene over et atomkappløp mellom Iran og Saudi-Arabia.⁶²

Den arabiske halvøy er ikke det eneste området der Saudi-Arabia og Iran er rivaler. Statene engasjerer seg også i stedfortredende konflikter i for eksempel Palestina og Irak. De politiske miljøene i Palestina og Irak får støtte av eksterne aktører med tilknytning til de to regionale stormaktene. Det bidrar til den pågående konflikten mellom Saudi-Arabia og Iran. Den arabiske våren i 2011 førte også til en stedfortredende krig⁶³ mellom statene i Syria. Iran tilfører økonomisk støtte til ikke-statlige aktører som Hamas og Hizbollah, mens Saudi-Arabia har forsøkt å danne multilateral støtte fra andre arabiske land som ser på Hamas og Iran som trusler for hele regionen. Syria er også en variabel i dette spillet om geopolitisk makt. Selv om majoriteten av befolkningen i Syria er sunnier, er regimet med Bashar al-Assad i spissen alawitter, som er en retning innenfor sjiaislam. Syria har også sterke bånd til Hizbollah som igjen har bånd til Iran, og blant annet derfor er disse to landene allierte.⁶⁴

Nå har det også kommet enda et element inn i den geopolitiske konflikten mellom Saudi-Arabia og Iran, nemlig Jemen. I Jemen foregår det, våren 2015, en maktkamp mellom houthi-militsen, som er zayditter, i nord og sunniene i sør. Presidenten, som er sunni, har rømt til Saudi-Arabia. Saudi-Arabia med flere land har begynt å bombe houthi-mål i Jemen og påstår at Iran har forsynt houthiene med våpen, mens Iran nekter for dette. Saudi-Arabia er fornøyd hvis det er litt uro og ustabilitet i nabolandet Jemen da de ikke ønsker at Jemen skal bli en rival i regionen, men ikke så mye som nå. I tillegg mener Saudi-Arabia at houthiene får støtte fra Iran, og således kan bli et land med iransk innflytelse, og det ønsker ikke Saudi-Arabia.⁶⁵

---

⁶² Hornburg, Atomavtale mellom Iran og stormaktene: En historisk avtale, *Aftenposten*.

⁶³ Wiktionary, Stedfortrederkrig: «en krig som offisielt utkjempes mellom to parter, men hvor hver av disse partene er alliert med (eller støttet av) andre, større makter, der det egentlige målet med krigen først og fremst er å flytte maktbalansen mellom stormaktene.»

⁶⁴ Mabon, *Saudi-Arabia and Iran*, s. 66.

⁶⁵ Vikør, Jemen: ny krig, gammalt kaos?, *Shubbak*.

2.5. Norges forhold til Midtøsten

Utenrikspolitikk kan forstås som territorialstatens utad- og formålsrettede virksomhet der strategier velges og virkemidler anvendes i lys av statens kollektive selvforståelse, utenrikspolitiske målsettinger, maktmidler og de konkrete utfordringene staten står overfor.⁶⁶

På stortinget finnes det et generelt ønske om å bidra til politisk stabilisering i Midtøsten. Konsensusen om dette knyttet til et prinsipielt syn om at norsk utvidet sikkerhetspolitikk skal bidra til å dempe spenningene rundt om i verden, og at det også vil være en fordel for Norge at spenningene er dempet. Norges bidrag til blant annet Israel-Palestina-konflikten viser at et lite land kan bidra i internasjonal politikk på et substansielt nivå.⁶⁷

Siden staten Israel ble etablert i 1948 har norske politikere hatt et nært forhold til sine israelske kollegaer. Arbeiderbevegelsen og LO har hatt et tett samarbeid med den israelske fagbevegelsen, Histadrut. Norge deltok også i FNs fredsbevarende styrker fra slutten av 1970-tallet i Libanon. Det bidro til økt kunnskap om konfliktene i det norske samfunnet. Utover på 1970-tallet ble interessen vekket for palestinerne sak. Utenriksminister Knut Frydenlund (Arbeiderpartiet) talte tidlig om problemene til det palestinske folk. I 1982 hadde han sammen med andre arbeiderpartipolitikere et uoffisielt møte med Yassir Arafat (leder for PLO). Senere, i 1989, hadde utenriksminister Thorvald Stoltenberg (Arbeiderpartiet) offisielle samtaler med Arafat. De fleste vestlige land var ikke like tidlig ute som Norge med å vise forståelse for grunnleggende krav fra PLO og det palestinske folk.⁶⁸ I 1993 kom Oslo-avtalen, en avtale som kom i stand med Norge og utenriksminister Johan Jørgen Holsts (Arbeiderpartiet) hjelp. Denne avtalen var en fredsavtale som skulle sikre en løsning i den såkalte Midtøsten-konflikten.⁶⁹ Avtalen har ikke blitt sluttforhandlet, og avtalens

---

⁶⁶ *Utenrikspolitikk*, red. Fermann, s. 47.

⁶⁷ *Norges utenrikspolitikk*, red. Knutsen, Sørbø & Gjerdåker, s. 371.

⁶⁸ Regjeringen, Norge i Midtøsten.

⁶⁹ Regjeringen, Fred og forsoning i Midtøsten.

løsninger har ikke kommet i stand, men Norge fortsetter å aktivt støtte målet om en fredsløsning i Midtøsten.

Når det gjelder Iran så ble diplomatiske forbindelser med Norge opprettet i 1908. Den norske ambassaden i Teheran åpnet i 1959. Norge og Iran har hatt et omfattende akademisk samarbeid i tillegg til næringslivssamarbeid. Statoil var blant annet inne i iransk oljesektor før sanksjonene fra FN, USA og EU trådte i kraft. Norge innledet i 2012 bilaterale konsultasjoner med Iran på embetsnivå. Konsultasjonene skal hjelpe Iran til å oppnå et dempet spenningsnivå med omverden. De møttes senest i Teheran i februar 2015. Utenriksminister Børge Brende (Høyre) besøkte president Rouhani i Teheran i 2014, det var det første besøket fra en norsk utenriksminister siden 2002.⁷⁰

I 1961 ble norsk diplomatisk representasjon i Saudi-Arabia opprettet ved en sideakkreditering fra Kairos ambassade. Senere ble det opprettet norsk ambassade i Jeddah i 1976, men i 1984 flyttet ambassaden til Riyadh. Generelt har de bilaterale forbindelsene mellom Norge og Saudi-Arabia vært uproblematisk. Saudi-Arabia er med i giverlandsgruppen for de palestinske områdene, og derfor har mye av dialogen handlet om fredsprosessen mellom palestinerne og israelerne. Det har også vært uformell oljepolitisk dialog. Forskningssamarbeid om utvikling av CO²-fangst og -lagring er også en mulig vei for samarbeid fremover. Det vil være i norsk næringslivs interesse.⁷¹

Det er uansett Israel-Palestina-konflikten som har ført til at Midtøsten har vært i fokus i norsk utenrikspolitikk. Fra 1993 kan man snakke om arbeidet i Israel-Palestina-konflikten som et eget «satsningsområde» for Norges utenrikspolitikk. I følge Butenschøn har Norge aldri sett på Israel-Palestina-konflikten som en regional konflikt, men heller som en konflikt som har internasjonal betydning, også for Norges sikkerhetspolitikk.⁷²

---

⁷⁰ [Anonym] Bilaterale forbindelser Iran, *Landsider*.

⁷¹ [Anonym] Bilaterale forbindelser Saudi-Arabia, *Landsider*.

⁷² *Norges utenrikspolitikk*, red. Knutsen, Sørbø & Gjerdåker, s. 379.

2.6. Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett nærmere på bakgrunnen til Saudi-Arabia og Iran gjennom historien, politikk og religion. Vi ser at disse to landene har store individuelle forskjeller både historisk, politisk og religiøst. Saudi-Arabia er et kongedømme og et regime med en familiedreven politisk sfære, og flesteparten av landets befolkning bekjenner seg til wahhabismen, en gren innenfor sunniislam. Iran er et demokrati med president, selv om demokratiet viser noen begrensinger blant annet med flere stillinger i statsapparatet som aldri er til valg. Flesteparten av Irans befolkning er sjiamuslimer, som er den andre hovedretningen i islam.

Jeg har også gitt en kort oversikt over sunni- og sjiaislam, samt vist til dynamikken mellom sunni- og sjiamuslimer. Motsetninger mellom grupper av sunni- og sjiamuslimer er en avgjørende faktor for diverse politiske og religiøse konflikter, både før og nå.

Forholdet mellom Saudi-Arabia og Iran er spent. Rivaliseringen mellom disse statene kan ses på som både geopolitisk, økonomisk og militær. Begge landene driver oljevirkosomhet, og ønsker kontroll over områdene rundt seg, i tillegg har Iran et atomenergiprogram som Saudi-Arabia frykter. USAs medvirkning i regionen fører også til at stemningen blir mer spent mellom disse to landene da Iran tradisjonelt har sett på USA som en militær trussel mens Saudi-Arabia mener at USAs medvirkning fører til en militær trygghet. Dette kan endre seg nå når USA og Iran har kontakt igjen, blant annet gjennom USAs medvirkning i å lage en avtale om et fredelig atomenergiprogram i Iran.

3. Det teoretiske utgangspunktet

Dette kapittelet har til formål å se på termen «region» og forskjellige definisjoner av denne. Dette gjør jeg fordi jeg videre skal se på ulike definisjoner av «Midtøsten» og hvordan den termen anvendes. Videre skal jeg drøfte Midtøsten som region. I samfunnet i dag er det allment akseptert å kalle et område i Sørvest-Asia og Nord-Afrika for regionen Midtøsten, men hvilket område er det og hvorfor kan det kalles en region? Det teoretiske utgangspunktet vil bidra i analysen der datamaterialet fra intervjuene skal analyseres.

3.1. Begrepet region

En region kan defineres som et område som er knyttet sammen gjennom en gruppes kollektive historie. Den kollektive historien er knyttet til områdets sosiale praksiser, mening og symbolikk. Innbyggerne i et gitt område kan videreføre regionens historie, mening og felles symboler, og dermed skape sosial praksis om kollektiv historie gjennom fellesskap.⁷³

Samfunnsgeografen Hans Kjetil Lysgård skriver i sin artikkel «Regioner som forestilte fellesskap – hvordan og hvorfor?» at «det er en utpreget tendens til at når en region først er konstruert, skifter konstruksjonen egenart og forveksles med en objektiv essensiell eksistens». I følge Lysgård kan man identifisere tre former for region hvis man tar i betraktning hvilken rolle de har som samfunnsfenomen. De tre rollene er metodisk region, politisk region og identifiserende region. Den første rollen fenomenet region skal fylle, *den metodiske region*, ønsker å fylle rammene for systematisering og orden som mennesker har behov for å sortere inn i. *Den politiske regionen* kan ses på som et politisk redskap som hjelper til med blant annet en geografisk avgrensning som kan være hjelpelig i regional politikk og planlegging. Den tredje rollen Lysgård skriver om er *den identifiserende region* som gjennom relasjon til det geografiske området man er hjemhørende i vil hjelpe til med å fortelle andre hvem man er og hvor

---

⁷³ Lysgård, Regioner som forestilte fellesskap – hvordan og hvorfor?, s. 87.

man kommer fra. Regionens tre roller skilr ofte inn i hverandre og er tre aspekter ved det samme, altså regionen.⁷⁴

Den svenske historikeren Peter Aronsson definerer «en region som et område som er holdt sammen av likheter eller interaktive felt med en del felles trekk kulturelt, økonomisk, sosialt og/eller politisk», mens den norske etnologen og historikeren Harald Winge baserer det viktigste elementet på likhet og mener at en region er et område som avgrenses på grunnlag av kulturelle kriterier.⁷⁵ Den finske geografen Anssi Paasi definerer en region som «a concrete dynamic manifestation of social (natural, cultural, economic, political, etc.) processes that affect and are affected by changes in spatial structures over time.»⁷⁶ I følge statsviteren Nils A. Butenschøn skiller regioner seg fra hverandre ved at de har forskjellige karakteristiske mønstre slik som religion, politikk, språk, historie og geografi.⁷⁷ Disse fire definisjonene er ganske like gjennom det at de viser til felles trekk innenfor kultur, økonomi og politikk som det som er med på å avgrense en region. Tre av fire definisjoner legger ikke eksplisitt vekt på religion som noe som kan være med på å definere en region. Den eneste som gjør det er Butenschøn, men man kan også tenke seg at Aronsson, Winge og Paasi mener at religion er et trekk som går inn i det kulturelle trekket. Religion blir ofte inkludert som et aspekt av kulturen, men samtidig kan det være slik at de ikke inkluderer religion som en faktor som er med på å avgrense en region.

Region som et identifiserende begrep innebærer at det finnes en forestilling om at noe er det samme over tid. En regional identitet forutsetter derfor at de som bor i en gitt region kan identifisere seg med den. Den regionale identiteten skal kunne vise en forskjell på «de» og «oss».⁷⁸ Tanken bak den politiske regionen er at den er et verktøy i forbindelse med politikk der man bruker regionen som en geografisk avgrensning for å utforme politikk.⁷⁹ Den geografiske avgrensningen skal være nøyaktig da det her er snakk om et politisk redskap med tanke på områder som planer og politikk rettes mot.

---

⁷⁴ Lysgård, Regioner som forestilte fellesskap – hvordan og hvorfor?, s. 87.

⁷⁵ Aronsson 2001, sitert fra: Bull, Regionhistorie og regional identitetsbygging, s. 86–87.

⁷⁶ Lysgård, Regioner som forestilte fellesskap – hvordan og hvorfor?, s. 87.

⁷⁷ Butenschøn, *Midtøsten*, s. 29.

⁷⁸ Bull, Regionhistorie og regional identitetsbygging, s. 84.

⁷⁹ Lysgård, Regioner som forestilte fellesskap – hvordan og hvorfor?, s. 87.

3.2. Begrepet Midtøsten

«Midtøsten» er en betegnelse som hovedsakelig er knyttet til den amerikanske marineoffiseren og strategen kaptein Alfred Thayer Mahan. Betegnelsen ble nemlig brukt i hans artikkel «The Persian Gulf and International Relations» fra 1902. For artikkelforfatteren var betegnelsen et strategisk konsept.⁸⁰ «Midtøsten» ble brukt som en geostrategisk term mellom stormaktene som rivaliserte over områder mellom Europa og «Østen», slik som sjøveien til India. Videre begynte journalister, militære eksperter og politikere å bruke denne betegnelsen. «Midtøsten» fikk et varierende innhold alt etter hvem som anvendte det, men bruken ble alltid knyttet til ulike oppfatninger som handlet om strategiske prinsipper og forsvar.⁸¹ Således var begrepet eurosentrisk i sin opprinnelse, skapt av Vesten og brukt av Vesten, men i 1950-årene begynte Egypts president Gamal 'Abd al-Nasser og Irans statsminister Mohammad Mossadegh også å bruke begrepet. I dag finnes det oversettelser av begrepet «Midtøsten» til arabisk, tyrkisk og persisk. En ledende internasjonal arabiske avis heter også «Midtøsten» (*Ashraq al-awsat*) på arabisk.⁸² Betegnelsen «Midtøsten» har også blitt brukt før Mahan anvendte den i sin artikkel, men den ble vanligere etter at han anvendte den i artikkelen.

I følge Butenschøn er ikke «Midtøsten» et område med en entydig geografisk avgrensning. I akademisk litteratur vil man finne svært forskjellige bruksdefinisjoner.⁸³ Historikeren Knut S. Vikør skriver at vi kan legge det vi vil i begrepet «Midtøsten» og forme innholdet selv. I følge Vikør vil det enkleste være å si at Midtøsten er lik den islamske verden, men da ville regionen strekke seg til både Kina og Filippinene.⁸⁴ *The Oxford Dictionary* spesifiserer at «Midtøsten» er «[a]n extensive area of southwest Asia and northern Africa, stretching from the Mediterranean to Pakistan including the Arabian peninsula.»⁸⁵ Siden den andre verdenskrig har det vært Israel-Palestina konflikten som har dominert bildet av Midtøsten i vestlig offentlighet. Denne konflikten

---

⁸⁰ Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 11.

⁸¹ Butenschøn, *Midtøsten*, s. 24.

⁸² Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 12.

⁸³ Butenschøn, *Midtøsten*, s. 24.

⁸⁴ Vikør, *Ei verd bygd på islam*, s. 16.

⁸⁵ *The Oxford Dictionary*, sv. «Middle East.» 9. mars 2015.

har ofte blitt kalt «Midtøsten-konflikten», noe som kan antyde at Midtøsten er der hvor Midtøsten-konflikten utspiller seg.⁸⁶

3.2.1. Hvilke land inngår i «Midtøsten»?

I tabell 3.1. finner vi en oversikt over hvilke land forskjellige oppslagsverk og forskere mener inngår i «Midtøsten». *Store Norske Leksikon* er i tabellen den som inkluderer flest land i Midtøsten, hele 21 land, mens *The Oxford Dictionary of Islam* bare nevner 15 land. I tabellen kan man se at noen land går igjen hos alle, mens andre land bare finnes hos noen. Dette viser at det finnes en kjerne av land som det er konsensus om at inngår i «Midtøsten». Disse landene er Egypt, Saudi-Arabia, Jemen, Oman, De forente arabiske emirater, Qatar, Kuwait, Jordan, Irak, Syria, Libanon, De Palestinske territorier, Israel og Iran. Kjernen av Midtøsten er da de arabiske landene i tillegg til Iran, som er persisk, og Israel. Det finnes også en del land som kan sies å være i periferien og som er med i Midtøsten i noen av tekstene, men ikke i alle. Disse landene er blant annet Marokko, Algerie, Tunisia, Libya, Tyrkia, Kypros og Afghanistan.

Som vi ser anvendes begrepet på ulike måter. Dette kan gjøre det vanskelig å oppnå en konsensus om hvilke land som inngår i Midtøsten, men man kan konstatere at alle inkluderer både Saudi-Arabia og Iran i Midtøsten. For å se på om Midtøsten er en region må man se på definisjoner av begrepet «region». En region behøver ikke å være basert på homogenitet. Den kan også være basert på heterogenitet slik at ulike funksjoner i ulike deler av regionen komplementerer og utfyller hverandre til det som blir oppfattet som en funksjonell enhet.⁸⁷

---

⁸⁶ *Norges utenrikspolitikk*, red. Knutsen, Sørbø & Gjerdåker, s. 373.

⁸⁷ Bull, *Regionhistorie og regional identitetsbygging*, s. 87.

Tabell 3.1. «Midtøsten» i følge et representativt utvalg kilder

Store Norske Leksikon	Selvik og Stenslie	Webster's New World College Dictionary	Wikipedia	The Oxford Dictionary of Islam
Marokko	Marokko			
Algerie	Algerie			
Libya	Libya	Libya		
Egypt	Egypt	Egypt	Egypt	Egypt
Saudi-Arabia	Saudi-Arabia	Saudi-Arabia	Saudi-Arabia	Saudi-Arabia
Jemen	Jemen	Jemen	Jemen	Jemen
Oman	Oman	Oman	Oman	Oman
De forente arabiske emirater	De forente arabiske emirater	De forente arabiske emirater	De forente arabiske emirater	De forente arabiske emirater
Qatar	Qatar	Qatar	Qatar	Qatar
Bahrain	Bahrain	Bahrain	Bahrain	
Kuwait	Kuwait	Kuwait	Kuwait	Kuwait
Jordan	Jordan	Jordan	Jordan	Jordan
Irak	Irak	Irak	Irak	Irak
Syria	Syria	Syria	Syria	Syria
Libanon	Libanon	Libanon	Libanon	Libanon
De Palestinske territorier	De Palestinske territorier	De Palestinske territorier	De Palestinske territorier	De Palestinske territorier
Israel	Israel	Israel	Israel	Israel
Iran	Iran	Iran	Iran	Iran
Tyrkia	Tyrkia	Tyrkia	Tyrkia	Tyrkia
Tunisia	Tunisia			
Kypros		Kypros	Kypros	
		Afghanistan		

3.2.2. *Alternative begrep*

Det finnes mange begreper for mer eller mindre det samme geografiske området som begrepet «Midtøsten» anvendes om. Noen av disse begrepene er «Den nære Østen», «Levanten» og «Den fruktbare halvmåne». I følge Butenschøn bruker ikke FN «Midtøsten» som betegnelse for en egen region, men «Sørvest-Asia» og «Nord-

Afrika».⁸⁸ Likevel er «Midtøsten» det mest brukte begrepet. Som den eurosentriske betegnelsen det er, viser «Midtøsten» et geografisk område sett fra Vesten. Det gjør noen av de overnevnte betegnelsene også. «Midtøsten» som begrep har med andre ord erstattet de tidligere betegnelsene for området, selv om det ikke kommer fra befolkningen som bor der selv.

3.3. Midtøsten som region

I denne oppgaven legger jeg til grunn at Midtøsten er en konstruert og plastisk region som hjelper til med å fokusere på funksjonelle og strukturelle sammenhenger i området. Midtøsten som region kan brukes i ulike forstander. De tre rollene som begrepet har skilr, i følge Lysgård, inn i hverandre. Den kan være en metodisk region på bakgrunn av et behov for å systematisere og klassifisere området. Den kan også være en politisk region. Til slutt kan man se på Midtøsten som en region som vi utenfor kan se på som en identifiserende region. For oss i Vesten er det lett å se Midtøsten som en enhet og et område av likhet, men befolkningen som bor i ulike land i det vi kaller Midtøsten vil kanskje ikke identifisere seg med hele det område som vi anvender begrepet om.

I Midtøsten er nesten alle i befolkningen muslimer, men Midtøsten som område er også et lappeteppes av andre religiøse grupper, som kristne og jøder.⁸⁹ På bakgrunn av dette kan man si at religion er et felles trekk ved dette området. Språklig er det derimot større ulikheter, men arabisk dominerer utenom i Tyrkia, Israel og Iran. De største minoritetsspråkene er berbisk og kurdisk. Flertallet i Midtøsten snakker og skriver altså arabisk ettersom det fikk stor innflytelse under islam sin ekspansjon i området.⁹⁰ Nå har vi sett at flere land i et samlet geografisk område i hovedsak er muslimske og har arabisk som det største språket. Det legger grunnlag for en felles identitet og kulturarv hvis man ser på definisjonene til Aronsson, Winge, Paasi og Butenschøn, men det er ikke nok med bare språk og religion. Det finnes også en felles

---

⁸⁸ Butenschøn, *Midtøsten*, s. 24.

⁸⁹ Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 17.

⁹⁰ Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 18.

historie i Midtøsten selv om hvert enkelt område også har sin egen historie. Kjetil Selvik og Stig Stenslie, henholdsvis forsker ved Christian Michelsens institutt og leder for Asia-avdelingen i norsk forsvarsledelse, mener det finnes grunner for at man kan utelukke Tyrkia og Iran fra Midtøsten. Tyrkia kan ses på som et utenforland fordi mange tyrkere ser på seg selv som europeere. De bruker det latinske alfabetet og landet er medlem av NATO.⁹¹ Iran kan utelukkes fra Midtøsten fordi iranere er svært bevisste sin egen kulturarv fra Persia og de fremhever ofte seg selv som annerledes enn arabere, i tillegg til at språket, persisk, tilhører en annen språkfamilie enn arabisk. Likevel mener Selvik og Stenslie at de skal inkluderes i Midtøsten på bakgrunn av at den historiske, kulturelle og politiske utviklingen har så mye til felles med de arabiske landene.⁹² Til det kan man også legge til at Israel også skulle kunne utelukkes på bakgrunn av identitetsforståelse, språk og religion.

Midtøsten er et godt begrep å bruke selv om det ikke er enighet om hvilke land som inngår. Men det er et plastisk begrep som er laget av Vesten for Vesten, og selv om begrepet er godt implementert både her og i Midtøsten så er det ikke et entydig begrep. Som vi har sett er det ikke komplett enighet om hvilke land som inngår i Midtøsten, men til en viss grad er det enighet om et kjerneområde. Det er en konsensus om at Midtøsten er en region, men det er ulike oppfatninger om hvilke land som inngår. Derfor er det ikke entydig.

Det kan være utfordrende å kalle Midtøsten for en region da det ikke finnes en klar konsensus om hva «Midtøsten» er, men for eksempel «Vestlandet» har heller ikke tydelig definerte grenser, og vil avgrensnes ulikt etter hvem som definerer det. Det viser seg at det er en mye klarere definisjon for hva en «region» er enn hva «Midtøsten» er. Begrepet «Midtøsten» har likevel en betydning, og det er konsensus om hva som er kjernen, men periferien defineres ulikt. Saudi-Arabia og Iran er inkludert i kjerneområdet, og likeså landene som man regner med at Saudi-Arabia og Iran fører stedfortredende krig i.

---

⁹¹ Selvik og Stenslie nevner derimot ikke at språket også er annerledes.

⁹² Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 12.

3.4. Regional stormakt

A regional power is an economic power (in a given region) that has influence and possesses the capacity for regional and global action. It has a relatively large population and covers a relatively large area. ... And it uses its economic and network power to influence development on a global and regional scale.⁹³

(Robert Keppel)

En regional stormakt kan, som vi ser i sitatet, sies å være et land med innflytelse, både økonomisk og politisk. I tillegg kan man si at den må inngå i et område som det er konsensus om at er en region. En regional stormakt bruker sin økonomi og sitt nettverk til å influere utvikling.

3.4.1. Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter i Midtøsten

Saudi-Arabia og Iran står på hver sin side i flere konflikter i Midtøsten. Våren 2015 står de på hver sin side i Jemen der Iran fordømmer saudiarabiske angrep på houthi-militsen, mens Saudi-Arabia mener at houthi-militsen blir støttet av Iran.⁹⁴ Begge disse landene er store land målt i areal. Som vist i kapittel 2 er det ofte slik at Saudi-Arabia og Iran står på hver sin side i en maktkamp der det kan se ut som tanken er at hvis den ene får mer makt så må den andre få mindre makt. Deres maktkamp gjennom stedfortrederkrig foregår i Libanon, Syria, Irak, Palestina og Jemen. I Libanon og Syria finner man de to dominerende aksene som er i regionen. Iran leder den ene aksen sammen med regimet i Syria og libanesiske Hizbollah, mens Saudi-Arabia leder den andre sammen med De forente arabiske emirater og Bahrain.⁹⁵ Både Saudi-Arabia og Iran er store oljeland som har en økonomisk styrke på grunn av olje- og gassvirksomhet. De har som vi ser, gjennom stedfortrederkrig, stor innflytelse i en rekke land i Midtøsten.

Det finnes andre stater som også kan ses på som regionale stormakter i regionen slik som Israel, Tyrkia og Egypt, men Israel og Tyrkia er mer vestlige enn Saudi-Arabia og

---

⁹³ Kappel, *The challenge to Europe*, s. 275.

⁹⁴ Gjendem, *En storkrig i dette området vil være katastrofalt*, E24.

⁹⁵ Gresh, *Saudi-Arabia. Ensom på den arabiske halvøy*, *Le Monde Diplomatique*.

Iran. Grunnen til det er blant annet at Israel ble til gjennom europeisk nybyggerkolonialisering og samarbeider med Europa jevnlig, til og med som deltagende land i Eurovision Song Contest. Derfor tenderer Israel også mot Europa.⁹⁶ Tyrkia hører både til Asia/Midtøsten og Europa. Mustafa Kemal Atatürk, Tyrkias første president, orienterte, med sin makt, det militære og byråkratiske apparatet mot Europa. Det nye Tyrkia var på mange måter en negasjon av det osmanske riket som ville samle Midtøsten. Tyrkia har også vært medlem av NATO siden 1951,⁹⁷ og forsøker å bli medlem i EU. Tyrkia har også vært med i Eurovision Song Contest. Egypt som stormakt er blitt svekket etter den arabiske våren og militærkuppet mot det muslimske brorskapets president Morsi sommeren 2013.

3.5. Oppsummering

Dette kapitlet har hatt som formål å presentere ulike definisjoner av en «region» og å vise begrepet «Midtøsten» sitt opphav, innhold og bruk. Videre har jeg drøftet Midtøsten som region. Der har jeg lagt til grunn at «Midtøsten» er en konstruert og plastisk region laget av Vesten, og at begrepet «Midtøsten» blant annet kan brukes som et verktøy som hjelper til å fokusere på funksjonelle og strukturelle sammenhenger i området. Dessuten har jeg også sett på hva en regional stormakt er, og hvordan Saudi-Arabia og Iran kan være det regionale stormakter, og hvorfor Tyrkia, Israel og Egypt ikke kan være det på samme måte og i like høy grad.

---

⁹⁶ Selvik & Stenslie, *Stabilitetens pris*, s. 12.

⁹⁷ *Norges utenrikspolitikk*, red. Knutsen, Sørbo & Gjerdåker, s. 376.

4. Den metodiske tilnærmingen

Den metodiske tilnærmingen er et viktig grunnlag for oppgaven. I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for valg av metode og forskningsetikk. Jeg vil utdype valget av informanter, gjennomføringen av feltarbeidet og presentere de forskningsetiske overveielserne jeg har gjort. Kapitlet har som formål å vise hva jeg har gjort og forklare hvorfor jeg har tatt de valgene jeg har tatt.

4.1. Tilnærming

Metode er en planmessig framgangsmåte for å nå et spesifikt mål.⁹⁸ Målet i denne oppgaven er å diskutere hvordan noen stortingspolitikere oppfatter Midtøsten og ulike perspektiv de har på begrepet «region». I tillegg tar jeg opp de regionale stormaktene i Midtøsten, feiden mellom sunni og sjia og Norge som aktør i Midtøsten. Hvordan jeg nærmer meg forskningsfeltet har betydning for utviklingen av undersøkelsen. For å få rede på stortingspolitikeres oppfatninger har jeg valgt å intervju dem. Grunnen for valg av intervju som metode er at jeg da har gode primærkilder. Jeg har intervjuet informantene på deres arbeidsplass, Stortinget. Allerede våren 2014 begynte jeg prosessen med å få på plass avtaler om intervju.

4.2. Valg av metode

Vitenskapelige metoder fungerer som verktøy for å skaffe kunnskap om et spesifikt fagområde.⁹⁹ Vitenskapelige studier kjennetegnes ved at behandlingen av empirien skjer på en systematisk måte. Innsamlede empiriske opplysninger utgjør empirisk data. Disse empiriske dataene kan være kvantitative eller kvalitative. Kvantitative data er tall eller andre mengdetermer, mens kvalitative data er tekst eller bilder.¹⁰⁰ I mitt

---

⁹⁸ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder*, s. 27.

⁹⁹ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder*, s. 38.

¹⁰⁰ Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder*, s. 33.

studium av stortingspolitikeres holdninger har jeg valgt å bruke kvalitativ metode, og, som nevnt, samle inn kildemateriale gjennom forskningsintervju. På samme måte som Steinar Kvale og Svend Brinkmann oppfatter jeg intervjuet som en aktiv prosess av kunnskapsproduksjon der intervjueren og den intervjuede produserer kunnskap sammen i intervjusituasjonen.¹⁰¹ Den tanken var til hjelp for meg når jeg utformet intervjuguiden og planla intervjuene.

4.2.1. Kvalitativ metode

Det finnes flere ulike måter å samle data på gjennom kvalitativ metode. Noen av disse typene er deltakende observasjon, uformell intervjuing og kvalitativ innholdsanalyse.¹⁰² Jeg har, som nevnt, valgt det kvalitative forskningsintervju. En slik datainnsamling ønsker å forstå verden sett fra informantenes side.¹⁰³ I mitt tilfelle ønsket jeg å forstå politikken fra stortingspolitikeres side. Personer med for eksempel en betydelig rolle i samfunnslivet kalles elitepersoner i sammenheng med kvalitativt forskningsintervju. Å intervju elitepersoner byr på andre utfordringer enn å intervju «vanlige» mennesker. Stortingsrepresentanter kan sies å være eliteinformanter på grunn av deres posisjon i samfunnet og fordi de er valgt av folket til å gjøre et arbeid på vegne av oss. Et eliteintervju foregår, i følge Kvale og Brinkmann,¹⁰⁴ med personer som er ledere eller eksperter, og som ofte har stillinger med stor makt. For at et intervju med elitepersoner skal bli vellykket bør intervjuer ha god kunnskap om temaet og mestre fagspråket. Da får den som intervjuer mer respekt fra eliteinformantene, og er derfor i stand til å oppnå symmetri i intervjurelasjonen.¹⁰⁵ Det var derfor viktig for meg å lese om begrepet «region», Midtøsten, islam, Saudi-Arabia og Iran, og om Norges forhold til Midtøsten (den informasjon jeg har presentert i kapittel 2) før intervjuene.

---

¹⁰¹ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 37.

¹⁰² Grønmo, *Samfunnsvitenskapelige metoder*, s. 136.

¹⁰³ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 21.

¹⁰⁴ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 158.

¹⁰⁵ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 159.

4.3. Adgang til eliteinformanter

Mitt utgangspunkt var et ønske om informanter fra Utenriks- og forsvarskomiteen på Stortinget, men dette er tydelig en populær komité da det sitter partiledere og andre kjente politikere der, og det gjorde det vanskeligere enn jeg først hadde antatt å få informanter. Kontakten med mulige informanter ble gjort via e-post. Adressene fant jeg på Stortingets hjemmeside. E-posten som jeg sendte ut hadde et vedlagt informasjonsbrev om masteroppgaven og om hvorfor jeg ønsket deres deltakelse. De som administrerer e-posten sin selv svarte ja til deltakelse umiddelbart, men de som har sekretærer som administrerer e-posten svarte nei. Dette førte til at jeg måtte begynne å tenke annerledes om hvilke informanter jeg kunne få.

Det kan ofte være vanskelig å få adgang til eliteinformanter selv om forespørselen er harmløs. En av grunnene til dette er at organisasjonen rundt dem er gode til å skjerme de fra uønsket støy som ved første øyekast ikke er verdt tiden deres.¹⁰⁶ Etter å ha fått ja fra tre informanter med en gang, begynte prosessen med å finne alternative informanter til å representere de partiene som hadde svart nei. I ett tilfelle valgte jeg å gå via bekjentskap til en stortingspolitiker, og det førte til den fjerde informanten. De fire andre potensielle informantene har enten ikke svart, eller svart nei via sekretærer eller såkalte *gate keepers*. Etter å ha prøvd gjentatte ganger å nå fram gjennom sekretærene var neste steg å forsøke å finne andre informanter. Da tok jeg utgangspunkt i stortingspolitikere jeg vet har uttalt seg om masteroppgavens tema, men det resulterte ikke i noen flere informanter. En annen innfallsvinkel jeg også har brukt er å spørre de som først sa nei eller ikke svarte om de heller kan tenke seg å svare på spørsmål via e-post i stedet for et intervju. En sekretær sa fortsatt nei til deltakelse da, og da valgte jeg å kontakte en tidligere stortingspolitiker som fortsatt arbeider med temaet. Peabody skriver at tidligere medlemmer av et parlament ofte har mer tid og har bevart minnene fra institusjonen.¹⁰⁷ Dette gikk heller ikke gjennom, og etter gjentatte forespørsler til partiene som ikke svarte ja første gang måtte jeg til slutt gi meg med å sende ut forespørsler. Da jeg sendte ut forespørsler om deltakelse via e-post antok jeg at flere ville stille da det er enklere enn et personlig intervju. I e-

---

¹⁰⁶ *Studying Elites Using Qualitative Methods*, eds. Hertz & Imber, s. 4.

¹⁰⁷ Peabody m.fl., *Interviewing political elites*, s. 453.

postene nevnte jeg også hvilke partier som hadde akseptert å delta, men det hjalp ikke. Jeg fikk representanter fra fire partier til å stille som informanter.

4.4. Gjennomføring av feltarbeid – eliteintervju

Feltarbeidet ble gjennomført på Stortinget over to dager, med to intervjuer per dag. Omtrent 20 spørsmål ble standardisert i en intervjuguide som jeg sendte ut til informantene på forhånd, i tillegg til at jeg hadde noen spørsmål som jeg kom på underveis og som derfor ikke var skrevet ned i intervjuguiden.

En intervjuguide er et manuskript som strukturerer intervjuet. Guiden kan inneholde overordnede temaer som skal dekkes, eller en mer detaljert rekkefølge av spørsmål.¹⁰⁸ Intervjuene jeg foretok kan sies å være semistrukturerte da både jeg og intervjuobjektet hadde en intervjuguide vi forholdt oss til, men samtidig tok vi avstikkere hvis en av oss kom inn på noe annet som også var interessant. Det var også muligheter for å stille oppfølgingsspørsmål.

Valget om å sende intervjuguiden ut på forhånd ble bestemt med bakgrunn i hvem informantene er. Jeg tror det var mer attraktivt å si ja til å stille til intervju når de kunne få mulighet til å forberede seg. Eliteinformanter er vant med å ha kontroll over intervjusituasjoner, og dette var et hjelpemiddel for at de skulle akseptere forespørselen om deltakelse. Samtlige informanter uttrykte at det var positivt at de hadde mottatt intervjuguiden på forhånd slik at de kunne undersøke de temaene de ikke hadde kunnskap om nærmere.

Alle intervjuene ble foretatt med diktafon. Noe som var litt forstyrrende under intervjuene den første dagen var at det var frontaledebatt i Stortinget, og det var noe informantene måtte følge med på, så derfor mistet de litt fokus underveis i intervjuet, og den andre dagen var det dagen før budsjettframleggelsen til regjeringen. Det førte til at informanten fra Venstre måtte trekke seg, noe jeg fikk beskjed om på Gardermoen lufthavn, men de satt umiddelbart inn en erstatter fra partiet.

---

¹⁰⁸ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 143.

Fremskrittspartiet hadde et gruppemøte de skulle rekke, og derfor ble intervjuet med deres representant litt hastig, og ikke alle spørsmålene jeg ønsket å stille ble stilt. I tillegg hadde Fremskrittspartiets informant med seg sin politiske rådgiver til intervjuet. Han svarte på spørsmål som informanten fra Fremskrittspartiet var usikker på, og utbroderte litt underveis i intervjuet.

I informasjonsbrevet til informantene skrev jeg at intervjuet ville bli tatt opp på diktafon, deretter transkribere intervjuene og sende tilbake til de for godkjenning. Eventuelle innsigelser eller rettelser av uttalelser kunne da bli gjort før jeg brukte materialet i oppgaven. Tre av fire informanter godkjente transkriberingen med en gang, mens den fjerde rett og slett ikke likte hvordan transkriberingen så ut. Denne informanten hadde nok sett for seg noe som lignet et avisintervju, men en transkribering er veldig annerledes ettersom alt som er sagt står ordrett i dokumentet. Løsningen ble tilslutt at denne informanten fikk alle sitater og parafraseringer som er brukt fra hans intervju via e-post for så å godkjenne bruken av disse.

4.5. Reliabilitet, validitet og bias

Reliabilitet kan forklares som gyldigheten og troverdigheten til forskningsresultatene. Det innebærer blant annet at en annen forsker skal kunne reprodusere samme resultat ved et annet tidspunkt.¹⁰⁹ Mine informanter representerer hvert sitt parti og det kan tilsi at forskningsresultatene skal være like uansett hvem som intervjuer, så fremt politikken til det enkelte partiet ikke har forandret seg og så fremt informantene var representative for sine respektive parti. Man kan stille spørsmål ved validiteten til informantene, men alle svarene er like gyldige og valide da man har til hensikt å undersøke politikernes holdninger eller syn på ulike tema. Kvale og Brinkmann sier at en valid slutning er korrekt ut fra sine premisser, og i bredere fortolkning kan man si at validitet har å gjøre med i hvilken grad metoden faktisk undersøker det den er ment å undersøke.¹¹⁰

---

¹⁰⁹ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 250.

¹¹⁰ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 250.

En utfordring jeg har støtt på er, som jeg har nevnt, at ikke alle informantene jeg har ønsket har stilt til intervju. Jeg ønsket meg representanter fra alle åtte politiske partier på Stortinget, men fikk kun intervju med fire. Det fører til at bredden i materialet ikke er like stor som jeg hadde ønsket, men samtidig fikk jeg intervju med partier fra alle de politiske fløyene, ettersom informantene representerer Arbeiderpartiet, Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet. Det at alle fløyene i det politiske terrenget på Stortinget er representert førte, på tross av at det er få informanter, til en akseptabel dekning. Svarene fra intervjuene viser bredden i norsk politikk. Det optimale hadde naturligvis vært å fått intervju med representanter fra alle åtte partier på Stortinget, men det var altså ikke mulig.

Som nevnt tidligere ble intervjuguiden sendt ut før intervjuene. Dette skrev jeg i informasjonsbrevet at jeg skulle gjøre. Dette var et bevisst valg som ble gjort tidlig i prosessen, og det var to grunner til at jeg gjorde det. Den ene grunnen var at jeg antok at det ville være lettere for informantene å akseptere forespørselen hvis de følte at de også hadde kontroll på intervjuet ved å få spørsmålene en stund før selve intervjuet. Den andre grunnen var at jeg ønsket at de skulle få forberede seg til intervjuet. Noen av spørsmålene var vanskelige og ikke slike som man kan forvente at de visste svarene på. Det fantes en risiko for at jeg skulle få innøvde svar, og derfor hadde jeg noen tilleggsspørsmål som ikke sto i intervjuguiden. I tillegg kom jeg på flere spørsmål underveis i intervjuene. Det er ikke uproblematisk å sende ut intervjuguide på forhånd. Kvale og Brinkmann skriver at eksperter, slik som eliteinformanter er, kan ha forberedt innlegg som da kan fremme perspektiver som informantene ønsker å kommunisere via intervjuet.¹¹¹ Det viste seg i intervjuene at de fleste hadde forberedt seg på de «vanskelige» spørsmålene og sjekket fakta, men samtidig virket noen av informantene nonchalante til andre, forholdsvis enkle, spørsmål.

Jeg som mastergradsstudent har et ansvar for at mitt prosjekt ikke påvirkes av forutinntatthet, *bias*, og når man skriver om ulike partipolitikeres syn på forskjellige tema er det ikke til å unngå at det er partier jeg er mer enig med enn andre. Dette kan føre til at jeg kan påvirke resultatet både bevisst og ubevisst, men at jeg er bevisst på problemet gjør at jeg kan unngå det. Forskning skal strebe etter sannhet og derfor står

---

¹¹¹ Kvale & Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, s. 159.

den vitenskapelige redeligheten sentralt i forskningsetikken.¹¹² Folkoristen Bente Alver og sosiologen Ørjar Øyen sier at forskeren må forstå og vurdere hvilke målgrupper som formidlingen skal og bør siktes inn mot. Budskapet må bli riktig forstått slik at det ikke fører til forventninger om hvordan resultatene skal brukes.¹¹³ Resultatet av prosjektet skal ikke brukes i noen partiers valgkamp, eller til å fremme eller kritisere noen partier. Derfor må jeg være bevisst på at informantene kan ønske både en «god» fremstilling av eget parti og en «dårlig» fremstilling av andre, men dette prosjektet handler ikke om «god» eller «dårlig» fremstilling av noen partier, men om noen partipolitikeres syn på ulike tema. Jeg som forsker skal være en nøytral formidler av deres syn.

Prosjektet handler om Midtøsten, men også om to spesifikke land, Saudi-Arabia og Iran. Jeg spurte spesifikt om Saudi-Arabia og Iran kan ses på som to regionale stormakter. Det kan ha påvirket svarene informantene gav ved at de kan ha følt at de ikke fikk en mulighet til å velge andre land. Spørsmålet ble stilt på en måte som kan ha gitt en bekreftelsestendens, altså at jeg søkte bekreftelse på en antakelse jeg hadde, i høyere grad enn om jeg hadde stilt spørsmålet på en mer nøytral måte som kunne gjort det mulig med flere svaralternativer. Svarene jeg fikk på spørsmålet som kan ses på som førende, var blandede, noen svarte bekreftende på det spørsmålet, mens andre svarte også andre land. Jeg må derfor ta hensyn til at dette kan være en bias når jeg drøfter og analyserer materialet fra intervjuene. På den andre siden så handler mastergradsoppgaven nettopp om Saudi-Arabia og Iran, og det er derfor disse to landene spørsmålene mine handler om. Et åpnere spørsmål kunne ført til at jeg ikke fikk relevante svar. Eliteinformanter er ikke en svak informantgruppe, og som det viste seg så begrunnet informantene hvorfor de mente det de mente, og de virket ikke fargede av måten spørsmålet ble stilt på.

4.6. Oppsummering

I dette kapittelet har jeg presentert og motivert valget av kvalitativ metode, herunder

---

¹¹² NESH, *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*, s. 8.

¹¹³ Alver & Øyen, *Forskningsetikk i forskerhverdag*, s. 168.

eliteintervju, for å samle materiale. Jeg har kort beskrevet hvordan jeg forberedte feltarbeidet gjennom å sende en intervjuguide til informantene og hvordan intervjuene ble gjennomført. I tillegg har jeg diskutert noen metodiske problem jeg har prøvd å være bevisst på både i intervjusituasjonen og i analysen av materialet: reliabilitet, bias, validitet, representativitet, nøytralitet og ledende spørsmål.

5. Stortingspolitikeres syn på Midtøsten som region

Politikere er ikke så veldig opptatt av det. Vi bruker begrepene, men tenker ikke så mye som forskere gjør på kriteriene.

(Kristian Norheim, Fremskrittspartiet)

I de følgende fire kapitlene skal jeg ta for meg materialet fra intervjuene med de fire stortingspolitikere. I dette kapitlet skal jeg fokusere på begrepet «region» og på Midtøsten som region.

5.1. Region

Informantene var samstemte i sine svar på hva en region er. Både Øyvind Halleraker (Høyre) og Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet) mente en region er geografisk betinget. Hansen sa «Det kan være en region i et fylke, det kan være en region i Norge og det kan være noe som går mellom eller over land». Ola Elvestuen (Venstre) og Kristian Norheim (Fremskrittspartiet) sa også at en region er kulturelt betinget. Men Norheim sa først: «Nei, vi mener ikke så mye om det». Han mente i tillegg at det «er områder som henger sammen kulturelt, økonomisk, strategisk og geografisk».

5.2. Midtøsten

Informantene mente alle at det er selvsagt at Midtøsten er en region og derfor ba jeg de om å liste opp hvilke land de mente inngår i Midtøsten. De fleste listet opp land, men oppga også geografiske områder.

Tabell 5.1. - Oversikt over hvilke land de intervjuede stortingsrepresentantene mener inngår i Midtøsten.

Arbeiderpartiet	Venstre	Høyre	Fremskrittspartiet
Iran	Iran	Iran	Iran
Irak	Irak	Irak	Irak
Jordan	Jordan	Jordan	Jordan
Egypt	Egypt	Egypt	Egypt
De Palestinske territoriene	De Palestinske territoriene	De Palestinske territoriene	De Palestinske territoriene
Israel	Israel	Israel	Israel
Bahrain	Bahrain	Bahrain	Bahrain
Saudi-Arabia	Saudi-Arabia	Saudi-Arabia	Saudi-Arabia
Kuwait	Kuwait	Kuwait	Kuwait
Syria	Syria	Syria	Syria
Jemen	Jemen	Jemen	Jemen
Libanon	Libanon	Libanon	Libanon
Oman	Oman	Oman	Oman
Qatar	Qatar	Qatar	Qatar
De forente arabiske emirater	De forente arabiske emirater	Tyrkia	Tyrkia
		De forente arabiske emirater	Tunisia
			De forente arabiske emirater

Halleraker (Høyre) sa at Midtøsten er landene som lå innerst i Middelhavet og ved den Persiske Bukta. De landene han inkluderte i Midtøsten var Bahrain, Egypt, De Forente Arabiske Emirater, Iran, Irak, Jordan, Kuwait, Libanon, Oman, De Palestinske territoriene, Qatar, Syria, Saudi-Arabia, Tyrkia, Israel og Jemen.

Hansen (Arbeiderpartiet) tenkte på Den Arabiske Halvøy når han fortalte hva Midtøsten geografisk består av. Han nevnte også landene Egypt, Palestina, Israel, Jordan, Syria, Iran, Irak og Libanon.

Elvestuen (Venstre) mente Midtøsten er fra Iran, til og med Egypt, og opp til grensen til Tyrkia. Dette inkluderer hele Den Arabiske Halvøy, Syria, Irak og Iran. Han sa også at «Libya og Tunisia blir Nord-Afrika, så Midtøsten og Nord-Afrika er noe annet enn Midtøsten».

Norheim (Fremskrittspartiet) sa at landene Israel, Jordan, Irak, Syria, De Forente Arabiske Emirater, Bahrain, Libanon, De Palestinske territoriene, Egypt og Saudi-Arabia inngår i Midtøsten, men han sa også at «av og til bruker man et litt utvidet begrep med Tyrkia og Tunisia. De nordafrikanske statene blir også av og til med.» Norheim tiller at «det sikkert er mange jeg ikke har nevnt, men det er vel et tjuetalls land man snakker om her.».

Tabell 5.1. viser en oversikt over landene representantene for hvert parti mener inngår i det de kaller Midtøsten. Norheim sa at de nordafrikanske statene av og til også var med, men de står ikke i tabellen da han ikke eksplisitt inkluderte de som land som inngår i Midtøsten. Tunisia er også en nordafrikansk stat, men ble nevnt spesifikt og er derfor med i tabellen.

5.3. Midtøsten som et spesifikt geografisk område

Jeg spurte også informantene om hvilke kriterier de la til grunn for å inkludere de overnevnte landene i Midtøsten, og da sa Kristian Norheim (Fremskrittspartiet) at «politikere er ikke så veldig opptatt av det. Vi bruker begrepene, men tenker ikke så mye som forskere gjør på kriteriene.» Men han forklarte likevel at det hadde å gjøre med den kulturelle og økonomiske sammenhengen mellom landene, i tillegg til at de ligger nær hverandre geografisk. Norheim hadde, som jeg nevnte i kapittel 4, med seg sin politiske rådgiver til intervju, og han sa:

Det er veldig ofte i politikken at når man snakker om Midtøsten-konflikten så er det automatisk Israel og De palestinske områdene, men når man snakker maktpolitisk så er Midtøsten et helt annet begrep. [...] Da er det sånn at man snakker om påvirkning fra USA, og påvirkning fra Russland i ytterste konsekvens, så det blir veldig vanskelig å definere hva som er hva.

Halleraker (Høyre) fortalte at kriteriene han la til grunn i hovedsak var geografiske, men at også religion spilte en rolle. Han sa også at Høyre ser på Midtøsten som en identitetsmarkør. I følge Hansen (Arbeiderpartiet) er kriteriene en blanding av geografi og befolkning. Han tiller at «historisk sett så er det jo et arabisk og muslimsk område; så har Israel kommet inn etter annen verdenskrig, men historisk har de jo røtter der de også.». Elvestuen (Venstre) mente det var rent geografisk å inkludere de landene han gjorde fordi «[v]eldig ofte når vi snakker om dette så handler det jo om den geografiske begrensningen enten det er konflikter eller kultur. Det er jo stort sett da vi bruker det». Videre mente han at de fleste nok har en presis forståelse av hva «vi» (politikere) mener med Midtøsten, og at det er de landene som er nevnt.

5.4. Oppsummering

Her har vi sett på informantenes syn på hva en region og hva Midtøsten er. De hadde alle til felles synet på region som noe geografisk betinget, men at enkelte andre markører slik som identitet, religion og kultur også kan spille en rolle i hva som konstituerer en region. Representantene for Arbeiderpartiet og Venstre hadde helt likt syn på hvilke land som inngikk i det spesifikke området de kaller Midtøsten, mens representantene for Høyre og Fremskrittspartiet hadde med flere land. Når det gjelder spørsmålet om hvorfor akkurat disse landene utgjør Midtøsten kom det både frem at politikere ofte bruker begrep ureflektert, men også at identitet, historie og geografi utgjorde hovedgrunnene til hvorfor informantene valgte å ha med akkurat disse landene.

6. Stortingspolitikeres syn på Saudi-Arabia og Iran i Midtøsten

Det som er en utfordring i Midtøsten er at man ser dette som et slags nullsumsbilde – hvis jeg skal ha mer makt så må du ha mindre makt – i stedet for å se på mulighetene for å samarbeide mellom landene, og da få en vinn-vinn-situasjon som vi alle tjener på.

(Svein Roald Hansen, Arbeiderpartiet)

Dette kapittelet skal handle om hvordan noen norske stortingspolitikere ser på Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter i Midtøsten. Vi skal også se på informantenes tanker om stedfortrederkrig og Norges samhandling med både Iran og Saudi-Arabia.

6.1. Saudi-Arabia og Iran

Samtlige stortingsrepresentanter som ble intervjuet ser på Iran og Saudi-Arabia som to regionale stormakter. Øyvind Halleraker (Høyre) sa at de preger mye av utviklingen og er derfor dominerende i hele Midtøsten i tillegg til at Saudi-Arabia influerer regionen økonomisk og religiøst. Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet) mente de to landene er regionale stormakter i kraft av sin størrelse og økonomiske styrke. Videre sa Hansen at hvis Iran kommer i en situasjon der det blir en avtale om atomprogrammet deres så vil de kunne spille en enda større rolle, fordi man da slipper bekymringer om hva de holder på med. I følge Ola Elvestuen (Venstre) finnes det ikke noe tvil om at de er det, og at de historisk sett også har vært det. I tillegg nevnte Elvestuen også Tyrkia som en regional stormakt i Midtøsten, sammen med Saudi-Arabia og Iran. Videre sa han at Egypt hadde vært en regional stormakt, men at de nå lå nede etter den arabiske våren. Kristian Norheim (Fremskrittspartiet) mente at Saudi-Arabia og Iran fremstår som regionale stormakter, og han la til at det «ser ut som de kniver litt om makten der, og om å ekspandere sine innflytelsesområder». Elvestuen mente også at Saudi-Arabia fører et mye hardere regime mot sin befolkning enn det Iran gjør, men at Saudi-Arabia har vært mer samarbeidsvillig med Vesten enn det Iran har, og blant annet derfor er

det mer kontakt med Saudi-Arabia. Men på den andre siden, tilla han, har det vært mye mer internasjonal ustabilitet munnet ut fra Saudi-Arabia med tanke på Al-Qaida og ISIS.

6.2. Stedfortrederkrig (*proxy wars*)

Jeg spurte informantene hva deres tanker var om at Saudi-Arabia og Iran kan oppfattes som de fører en stedfortrederkrig i Syria. Hansen (Arbeiderpartiet) mente at det ikke var noen tvil om at de to landene er inne i Syria på hver sin side, og at det sannsynligvis er et ledd i kampen om makten i regionen. Han la til:

Utfordringen i Midtøsten er at man ser dette som et slags nullsumsbilde – hvis jeg skal ha mer makt så må du ha mindre makt – i stedet for å se på mulighetene for å samarbeide mellom landene [...]. Nøkkelen til å få det bort fra et nullsumsbilde og til en vinn-vinn-situasjon er jo om man begynte å få fokus på en sosial og økonomisk utvikling i hvert enkelt land, for da ville fokus bli noe annet.

Elvestuen (Venstre) hevdet at Saudi-Arabia og Iran indirekte driver stedfortrederkrig i Syria og Irak. Han mente at de to landene er opportuniste og involvert alle steder, men at det er en overordnet konflikt som ligger til grunn. I tillegg sa han at «den islamske staten er klart med å kompliserer bildet, og for disse landene hvor du ser flere tilfeller av at gamle fiender plutselig får samme interesse...men jeg tror ikke de er på samme side.»

Det er komplisert materie å gå inn i, og det er hele tiden viktig å tenke på hva som kan komme etter og hvem som tjener på det, sa Norheim (Fremskrittspartiet). Han sa også at det er vanskelig å se hvem som er *the good guys* og hvem som er *the bad guys* i Syria, og da blir det også vanskelig å vite hvem man skal holde med og hvem man skal gå inn for å hjelpe. Han sa også at man ser at islamsk ekstremisme er på fremmarsj og at man noterer seg at Iran finansierer Hamas og Hizbollah, og derfor driver en indirekte kamp gjennom de organisasjonene.

Halleraker sa at han ikke hadde tenkt på det på den måten, og hadde forhørt seg med sin rådgiver og de kom frem til at de ikke hadde nok informasjon til å kunne svare på spørsmålet.

6.3. Norges samhandling med Saudi-Arabia og Iran

Jeg spurte informantene om hvilke interesser Norge har i Saudi-Arabia og Iran når det gjelder oljevirkosomhet. Norge har ikke hatt kontakt eller interesser i Iran grunnet internasjonale sanksjoner, men på 1990-tallet var det omtrent femti norske leverandørbedrifter som jobbet i Iran, blant annet Statoil, fortalte Hansen (Arbeiderpartiet). Han tilla også at det er mange som har forhåpninger om at sanksjonsregimet skal avvikles, og som da ønsker å engasjere seg i Iran igjen. Videre sa han at Saudi-Arabia er et nisjemarked for norsk leverandørindustri, men han trodde ikke at det var noen norske oljeselskaper inne i Saudi-Arabia nå. Det innebærer at leverandørbedrifter jobber med å få til økt utvinning og boring. I tillegg er også brønn- og miljøteknologi på dypvann etterspurt. For tiden arbeides det også med å få Saudi-Arabia til å sette opp et teknologikontor i Norge. Norge og Saudi-Arabia samarbeider også om forskning på karbonfangst og lagring. Dette samarbeidet gikk gjennom Four Kingdom CCS-initiativet som Norge, Nederland, Storbritannia og Saudi-Arabia var sammen om.

I Norge har vi en betydelig næring innen olje og gass, og alt som da skjer internasjonalt innenfor en slik viktig og bærende industriell sektor vil være interessant for norsk næringsliv. Norge, Saudi-Arabia og Iran har en felles interesse i prisdannelse innen olje og gass. Norge er ikke en del av det formelle prissamarbeidet, men det følges tett, fortalte Halleraker (Høyre). Elvestuen (Venstre) sa at med de sanksjonene som er skal det være lite til ingenting mellom Norge og Iran, men at Saudi-Arabia med dens posisjon i OPEC¹¹⁴ har en betydning for Norge. Dertil sa han at Norge ikke har noen interesser «utover det som måtte være helt vanlige næringsinteresser for norske bedrifter [...]. Eller bør ikke ha.».

---

¹¹⁴ Organization of the Petroleum Exporting Countries.

Norheim (Fremskrittspartiet) sa at alt ligger på lavbluss hva angår Iran, men at Statoil har en tilstedeværelse i landet.¹¹⁵ Likevel er det naturlig, sa han, at Norge ikke er dypere inne i landet på grunn av sanksjonene. Likeledes er Saudi-Arabia en nærmere alliert med Vesten enn Iran; det er samarbeid om karbonfangst, men begrensede felles interesser.

Det er kjent at Norge selger krigsmateriell til Saudi-Arabia, og det spurte jeg om under intervjuene. Det er en bred enighet på Stortinget om regime for eksport av forsvarsmateriell, og det er faste regler som skal følges. Ingen av disse reglene treffer Saudi-Arabia fortalte Hansen (Arbeiderpartiet). Regjeringen har en helt klar forutsetning om å ikke selge våpen til land som er i konflikt, men samtidig er det ikke lett i en fri merkantil verden å kontrollere tredjeparters handlinger, men Kongsberg Gruppen er ikke i en slik situasjon sa Halleraker (Høyre). Hansen fortalte også at hvis Norge skal ha en våpenindustri så må vi også tillate eksport av våpen eller deler av våpen. I tillegg har Norge, i følge Hansen, laget verdens strengeste regime for denne type eksport. «[H]vis Norge bare skal produsere våpen for seg selv så er vi et for lite marked», mente han.

6.4. Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert informantenes syn på Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter, hvordan de så på fenomenet «stedfortrederkrig», og hvordan informantene tolket det som skjer i Syria. Sist i kapitlet har jeg tatt opp hvordan informantene så på Norges samhandling med Saudi-Arabia og Iran, og da spesielt med tanke på oljeinteresser og krigsmateriell. Alle informantene mente at Saudi-Arabia og Iran var regionale stormakter på bakgrunn av størrelse, økonomisk styrke, innflytelse og historisk sett. Elvestuen mente også at Tyrkia måtte ses på som en regional stormakt, og at Egypt tidligere hadde vært det. Videre mente både Hansen og Elvestuen at Saudi-Arabia og Iran fører stedfortrederkrig blant annet i Syria, mens

---

¹¹⁵ Statoil sier: «The company will not make any future investments in Iran under the present circumstances, but it is committed to fulfilling its contract obligations in relation to South Pars».

Halleraker og Norheim mente det var komplisert og at de ikke hadde nok kunnskap til å mene for mye om det. Det var bred enighet blant informantene om at sanksjonene mot Iran må opprettholdes, mens samhandlingen med Saudi-Arabia er uproblematisk og Norge skal eksportere våpen eller deler av våpen til land som ikke blir berørt av reglene for eksport av forsvarsmateriell.

7. Stortingspolitikeres syn på sunni- og sjiaislam

Det blir veldig vanskelig for meg som norsk politiker å gå inn i den kampen mellom sjia og sunni.

(Kristian Norheim, Fremskrittspartiet)

I dette kapittelet tar jeg opp informantenes syn på sunni- og sjiaislam i sammenheng med politikk. Dette var et tema som informantene ikke hadde så mange synspunkter på.

7.1. Politikk og religion

Jeg spurte informantene om de gjorde seg noen tanker om en eventuell religionskonflikt mellom sunni- og sjiamuslimer.

Gjennom giverlandsgruppen forsøker vi å heve oss over slike type konflikter da det ikke er mulig å gå inn for å ta part i en religiøs konflikt, sa Øyvind Halleraker (Høyre), og han tilla at hadde vi tatt part hadde vi mistet troverdighet. Ikke nok med det, Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet) mente at det kan være vanskelig å vite om en konflikt mellom sunnier og sjiaer blir brukt som et argument, om den er reell eller om det er en maktkamp. I tillegg sa han at disse to variantene av den samme religionen egentlig blir brukt som begrunnelse og mobiliseringskanal. Han sa videre at han trodde det var en annen maktkamp bak fordi sunnier og sjiaer i lange perioder har levd godt sammen.

Ola Elvestuen (Venstre) mente at det er en skarp konfliktlinje mellom sunniene og sjiaene, og at selv om den har vært der i mange år så kan den virke enda mer skjerpet nå. Videre sa han at vi ikke er gode nok til å forstå grunnlaget for konflikten, og at det er helt opplagt at amerikanerne undervurderte dette når de gikk inn i Irak. «Det er jo en bevissthet og en kunnskap om det etter hvert, men forståelsen er nok ikke like god.».

Fremskrittspartiets Kristian Norheim fortalte at det er veldig lite tanker omkring religionskonflikt og lignende da de til daglig ikke er opptatt av konflikten mellom sjiaene og sunniene, men samtidig noterer partiet seg hva som pågår.

7.2. Saudi-Arabia og Iran som drivkrefter bak religiøs konflikt

Informantene ble så spurt om Saudi-Arabia og Iran kan tenkes å være drivkrefter bak religiøs konflikt.

Begge land har et ansvar for det som har utviklet seg og som de har bygd opp under i ulike land, både i Irak og til dels også i Syria, sa Elvestuen (Venstre). Norheims politiske rådgiver (Fremskrittspartiet) hevdet at når Saddam Hussain ble fjernet i Irak så ble Iran veldig redd for den innflytelsen som spredde seg rundt om. Og han sa at det er klart at politikerne har en religiøs tanke bak analysen av hva som skjer, men det handler mer om hvem som handler når og hvordan det kan forklares enn på hvilken side av en religion de er. Norheim selv sa at det kunne være at Saudi-Arabia og Iran var drivkrefter til religiøs konflikt, men at det var vanskelig for han, som norsk politiker, å gå inn i kampen mellom sunnier og sjiaer.

Det er ikke slik at vi kan si at vi for eksempel foretrekker å samarbeide med sjiamuslimer, mente Halleraker (Høyre) Det er slik at hvis man vil oppnå noe må muligheten for å samtale med alle være til stede, og det er den ikke hvis du velger en side. «[D]et er utenrikspolitikkens paradoks», sa han. Videre sa han at det blir mer komplisert når man også må tenke på ulike stammer og høvdinger i områdene, men at de ikke gjør seg andre tanker enn at de registrerer hva som skjer.

7.3. Oppsummering

Her har vi sett på informantenes synspunkter omkring politikk og religion, og om de tenker på slike tema i sitt virke som politikere i Norge. Hansen, Halleraker og Norheim sa at de forsøker å heve seg over konflikter om religion for å blant annet unngå å ta parti i en konflikt basert på religion, men samtidig mente Elvestuen at det er en konfliktlinje mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer og de noterer seg hva som foregår. De ble også spurt om Saudi-Arabia og Iran kan være drivkrefter til en religionskonflikt og om disse to landene har en påvirkning. Da mente Norheim at det kunne være slik at Saudi-Arabia og Iran var drivkrefter, men at det var vanskelig å uttale seg om det som norsk politiker, mens Elvestuen mente at begge land har et ansvar for utviklingen i Irak og til dels også i Syria. Halleraker sa man ikke kan velge side fordi man må ha muligheten til å samtale med alle parter. Man kan konkludere med å konstatere at informantene ikke hadde så mye å si om sjia- og sunniislam, eller om hvordan religion og politikk glir inn i hverandre.

8. Stortingspolitikeres syn på Norge som fremtidig aktør i Midtøsten

Vi pleier jo være et land som stiller opp når det kommer internasjonale henvendelser og ønsker, og bør fortsatt være med å gjøre det, og da forvente også at våre egne standpunkt blir vurdert.

(Ola Elvestuen, Venstre)

I dette kapittelet tar jeg også for meg mitt eget forskningsmateriale, og skal her fokusere på Norge som en fremtidig aktør i Midtøsten.

8.1. Norges rolle i Midtøsten

Informantene ble spurt om hvilken rolle Norge bør spille i Midtøsten fremover, og jeg ba de dele sine tanker om framtiden. Øyvind Halleraker (Høyre) mente Norge kommer til å fortsette å spille en rolle i Midtøsten på lik linje som det som har vært tidligere. Han sa at det er viktig at mennesker får sitt territorium, og det de har krav på, og at også Norge kommer til å få en viktig posisjon fremover. Han sa blant annet at det «er en felles vilje til å være en aktiv part for å prøve å løse problemet».

Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet) mente at Norge må fortsette arbeidet i Giverlandsgruppen, som har vært en innfallsvinkel der Norge historisk sett har hatt en rolle å spille. Han sa videre at Arbeiderpartiet tradisjonelt har hatt veldig gode forbindelser i Midtøsten, da særlig til palestinere og israelere, men det har blitt mindre forbindelser til israelsk politikk i løpet av de siste årene da det israelske arbeiderparti har mistet innflytelse. I all hovedsak mente Hansen at den viktigste rollen Norge kan ha er i Giverlandsgruppen da Norge som nasjon har god tillit hos begge parter (Israel og Palestina).

Venstres Ola Elvestuen sa at vi er en aktør sammen med våre allierte. Innenfor NATO (North Atlantic Treaty Organization) er vi allerede en aktør, men vi bør også være en aktør innenfor FN (De Forente Nasjoner), både politisk og i FN-styrkene. Norge sa nei til å stille med FN-styrker på Golanhøyden høsten 2013. Han mente situasjonen i dag viser at det var en gal avgjørelse fordi vi da hadde hatt en mer robust styrke i tillegg til at vi da hadde hatt en tydelig rolle ovenfor FN, som også trenger støtte.

Fremskrittspartiet ved Kristian Norheim sa at Norge skal være en del av en internasjonal koalisjon, og han mente at Norge ikke har noe å tjene på at vi rykker fremover før andre. Norheim sa:

For eksempel synes jeg det var veldig negativt det den rødgrønne regjeringen gjorde ved at de anerkjente Hamas, blant de første som gjorde det. Jeg tror det er dumt å gjøre sånn, og ta sånne trekk i forkant. Norge er et lite land, vi har mulighet til å påvirke, men vi bør også være en del av en større koalisjon.

Kort oppsummert sa Norheim at «det korte svaret er: Norge bør spille en rolle, men vi skal koordinere det og kalibrere det sammen med de andre som står oss nær.»

8.2. Hvorfor skal Norge spille en rolle i Midtøsten?

Informantene ble også spurt om hvorfor Norge skal spille en rolle i Midtøsten. Hansen (Arbeiderpartiet) forklarte at det har vært deres politikk hele tiden. Norge skal bidra der vi er etterspurt og der hvor vi tror vi har en rolle. Han sa også at han «tror Norges rolle er at vi kan gjøre en forskjell. Spille en rolle hvis man trenger en partner som ikke har egne interesser i området, og som ikke har noen historiske ryggsekker å dra på». Et hvert lands utenrikspolitikk handler om å ivareta egne interesser, men hva er det som ligger i å ivareta sine egne interesser, spurte Hansen. Han svarte at det først og fremst er å sørge for at det ikke blir krig. Da har vi NATO som vi kan bruke, og eget forsvar. I tillegg handler egne interesser om at norsk næringsliv har adgang til markedene, og til slutt handler egne interesser om at det ikke blir for store spenninger i verden. «Har vi

mulighet til å gjøre en forskjell så kan vi stille opp. Utgangspunktet er jo egne interesser.»

Elvestuen (Venstre) mente at det er klart at vi skal spille en rolle da vi pleier å være et land som stiller opp når det kommer internasjonale henvendelser. Vi spiller også en rolle innenfor FN-systemet, og på det humanitære. Han fortalte at «på det humanitære bør vi jo ta en sånn rolle. Vi vil aldri være den største, men vi har en mye større betydning enn det størrelsen på landet skulle tilsi». Videre sa han at vi lever i en globalisert verden der nordmenn bor og virker over alt i verden, og dette bringer konflikten nærmere. Det blir da en uttalt trussel mot våre innbyggere. «Det er klart at hvis du ser på befolkningssammensetningen så er det jo bare å følge de som også er her [...] så er det jo bare å se på hvor konflikten har vært i verden så kommer det store grupper. Det endrer situasjonen også i Norge.»

Halleraker (Høyre) sa han trodde at interessen for Midtøsten skyldes at folk er genuint opptatt av regionen, og at det finnes en felles vilje til å være en aktiv part for å løse problemet. Videre sa han at det er helt åpenbart at Norge skal fortsette å spille en rolle på lik linje med den som har vært.

Fremskrittspartiet hadde liten tid til intervju (se kapittel 4), og dette var et av temaene vi ikke rakk å komme inn på.

8.3. Konsensus i norsk utenrikspolitikk

Halleraker (Høyre) sa at det er stor enighet om den utadrettede utenrikspolitikken i det norske parlamentet. Videre sa han at «det har vært en unison støtte til alt som er lansert. Det er bra for Norge som nasjon at vi har en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, og det gjelder også spørsmål frem til i dag som har hatt med Midtøsten å gjøre». Hansen (Arbeiderpartiet) hadde samme oppfatning som Halleraker, og mente at for Norge er det en styrke fordi Norge er et lite land og da er det en styrke at det ikke er for mye uenighet om hovedlinjene i utenrikspolitikken. Elvestuen (Venstre) bekreftet også at det er en fordel og styrke at de er enige, men

han mente det skal være en reell enighet. Han fortalte også at det utenfor de partipolitiske skillelinjene finnes helt grunnleggende verdier som demokrati, menneskerettigheter, rettsstaten og ivaretagelse av menneskeliv som alle partiene på Stortinget har en felles interesse av. «Det er bra at uenighetene kommer på mindre saker, og at man er enige om de helt grunnleggende målsetningene», sa han.

8.4. Oppsummering

I dette kapittelet har jeg tatt opp informantenes framtidsutsikter for Norge som aktør i Midtøsten og de svar de gav på spørsmål om hvilken rolle Norge skal og bør spille i fremtiden til Midtøsten, og om hvorfor vi som nasjon har interesse i dette området. Dessuten har jeg redegjort for hvordan de så på konsensusen i norsk utenrikspolitikk og om den er en fordel eller ulempe for Norge. Informantene mente at det er en fordel for en liten nasjon som Norge at det på tvers av alle partiene finnes en konsensus om gitte verdier som menneskerettigheter, demokrati og rettsstaten.

Både Halleraker og Hansen var enige om at Norge må fortsette å spille en rolle på lik linje med den som har vært tidligere og fortsette arbeidet i Giverlandsgruppen, mens Elvestuen og Norheim så frem mot mer samarbeid med FN og NATO i koalisjon. Videre sa informantene at Norge skal spille en rolle fordi vi alltid har bidratt og fordi det er viktig å bidra der man er etterspurt.

9. Analyse og drøfting

I dette kapitlet skal jeg analysere datamaterialet som presenteres i kapittel 5 til 8. Analysen skal også gjøres på bakgrunn av teorikapitlet (kapittel 3) og bakgrunnskapitlet (kapittel 2). Analysen av materialet fra informantene skal om mulig gi svar på de tre under problemstillingene som presenteres i kapittel 1:

- Hvordan forstår stortingspolitikere Midtøsten som en region, og hvilket syn har de på Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter?
- Hvordan oppfatter stortingspolitikere spenninger mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer?
- Hvilke refleksjoner gjør stortingspolitikere seg om Norges fremtidige rolle i Midtøsten?

og på hovedproblemstillingen: hva preger norske stortingspolitikeres syn på Midtøsten og konfliktene mellom de regionale stormaktene Saudi-Arabia og Iran?

9.1. Midtøsten som region

Først skal analysen omhandle norske stortingspolitikeres syn på Midtøsten som region. Det skal sammenlignes med definisjonene av «region» til Peter Aronsson, Harald Winge, Anssi Paasi og Nils A. Butenschøn, men også med betraktningene til Hans Kjetil Lysgård. I tillegg skal jeg sammenfatte hvilke land informantene mener inngår i «Midtøsten», og hvorfor Midtøsten ses på som et avgrenset geografisk område, en region.

Vi hører ofte at stortingspolitikere anvender ordet region, men hva ligger bak denne begrepsbruken? Kristian Norheim (Fremskrittspartiet) sa i intervjuet at «politikere er ikke så veldig opptatt av det. Vi bruker begrepet 'region', men tenker ikke så mye som forskere gjør på kriteriene».

Aronsson, Winge, Paasi og Butenschøn presenterte alle definisjoner av «region» basert på likheter og felles trekk kulturelt, økonomisk, politisk og (natur-)geografisk. Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet) og Øyvind Halleraker (Høyre) mente at en region er noe som er geografisk betinget, mens Ola Elvestuen (Venstre) og Kristian Norheim (Fremskrittspartiet) sa at det også er kulturelt betinget. I tillegg sa Norheim at det «er områder som henger sammen kulturelt, økonomisk, strategisk og geografisk». Dette viser at Norheims vurdering av hva en region er ligner definisjonene til Aronsson, Winge, Paasi og Butenschøn, mens Hansen og Halleraker ser på begrepet som geografisk betinget. På den ene siden viser Hansen og Halleraker at en region må være geografisk betinget, men på den andre siden, gjennom å ikke inkludere felles sosiale, økonomiske og politiske trekk mangler de nyansene som, i hvert fall i følge de nevnte forskerne, kan være avgjørende for å kalle et område en region.

Det kan se ut som informantene følger samme tanker som Lysgård om at spørsmålet ikke er om man berettiget kan kalle et område for en region, men i hvilken forstand man kan gjøre det. Det handler også om at begrepet er et politisk redskap som hjelper til med å avgrense et geografisk gitt område. Politikerne har en begrepsbruk som bør stå i samsvar med en forståelse for hva begrepene betyr. Ovenfor er det vist at de har en formening om hva «region» er og deres forståelse av begrepet står delvis i samsvar med de ulike definisjonene jeg har vist til. Det kan se ut som informantene i all hovedsak mener at en «region» er basert på noe geografisk, men at det også er andre forhold som kan være med på å avgrense en «region» som felles sosiale, økonomiske og politiske trekk.

Når politikere snakker om Midtøsten kan det være en fordel at de reflekterer over hvilke land de da snakker om. Alle informantene ble i intervjuet bedt om å fortelle hvilke land de mente inngår i regionen Midtøsten (tabell 5.1., i kapittel 5). Hansen og Elvestuen sa at det var 15 land som inngår i det de så på som Midtøsten, mens Halleraker listet opp 16 og Norheim 17. De landene som utgjør forskjellen er Tyrkia og Tunisia. Verken Hansen eller Elvestuen mente Tyrkia og Tunisia er inkludert i Midtøsten, Halleraker mente Tyrkia er det, og Norheim inkluderte både Tyrkia og Tunisia. Det er små nyanser mellom hvilke land informantene mener tilhører Midtøsten. Hvis vi skal gjøre et skille er synet til Hansen og Elvestuen helt likt, mens Halleraker og Norheim altså inkluderer henholdsvis ett og to land til.

Sammenlignet med tabell 3.1. (i kapittel 3) som representerer et utvalg kilder sitt syn på hvilke land som inkluderes i Midtøsten ser vi at ingen av disse er helt kompatible med informantenes lister. I følge tabell 3.1. varierer det mellom 15 til 21 land som i følge de utvalgte kildene inngår i Midtøsten, mens informantene inkluderte 15 til 17 land. Det viser at informantene har et snevrere bruk av begrepet «Midtøsten» enn det utvalget av kilder jeg har brukt i tabell 3.1. Ingen av informantene inkluderte for eksempel Libya, Marokko eller Algerie. Det finnes ikke et fasitsvar på hvilke land som utgjør Midtøsten, og både teorien og empirien viser at «Midtøsten» er et begrep som ikke er entydig, men plastisk konstruert. Det kan bety at man bør være mer tydelig, for eksempel i politikken, når man snakker om Midtøsten. Dette fordi det kan være vesentlig å skille mellom det som kalles Midtøsten-konflikten, altså Israel-Palestina-konflikten, og andre konflikter i Midtøsten i snevrere eller videre forstand som norske politikere må forholde seg til. Som sett tidligere har Norges engasjement hovedsakelig handlet om Israel-Palestina-konflikten og Norges bidrag til å få sluttført en avtale med Israel og Palestina gjennom Oslo-avtalen. Engasjementet har ført til mange diplomatiske forbindelser for Norge i Midtøsten.

For informantene var det en selvfølge at Midtøsten er en region. Norheim forklarte dette med bakgrunn i en kulturell og økonomisk sammenheng mellom landene, i tillegg til at de ligger nær hverandre geografisk. Halleraker mente det er geografiske grunner for dette, men også at religion spiller en rolle. Informanten fra Høyre sa også at han ser på Midtøsten som en identitetsmarkør – som jeg tolker dithen at innbyggerne i de landene Halleraker kaller Midtøsten kan identifisere seg med hverandre.

Hansen mente det er en blanding av geografi og befolkning som gjør at det kan være en region, men at det også tradisjonelt og historisk sett ses på som et arabisk og muslimsk område. Likevel, som vi har sett i tabell 5.1. inkluderer Hansen Iran i sin liste over hvilke land som er Midtøsten, men Iran er ikke et arabisk land. Elvestuen forklarte at det var rent geografisk fordi det ofte er geografiske begrensninger enten det gjelder konflikter eller kultur, og han trodde at de fleste har en presis forståelse for hva politikere mener med Midtøsten. Som nevnt ovenfor kan det være viktig for politikerne å være tydelige når de snakker om Midtøsten, men Elvestuen mener her at folk flest forstår hva politikerne mener når man snakker om Midtøsten. Som vi har sett er det

ikke noe grunnlag for å si bestemt hva Midtøsten er, men det er likevel en allment akseptert region og begrepet «Midtøsten» er hensiktsmessig å bruke.

Informantene har hver sin like tydelige oppfatning om hva «Midtøsten» er og hvilke land som inngår i området. De mener at man ut fra kultur, geografisk nærhet, religion, økonomisk tilknytning og strategi kan se hvilket område Midtøsten omfatter. I følge informantene er det et område bestående av 15–17 land. Definisjonene av «Midtøsten» har ikke religion som et eksplisitt element for hva som utgjør en region, men flere av informantene inkluderer dette som et element som er med på å definere en region. Hvordan informantene ser på Midtøsten som en region og hvilke land som de mener inngår i Midtøsten henger sammen med at norske politikere har vært engasjert i området i mange tiår. Det er vesentlig å vite hvilke refleksjoner de har. Det gir en tyngde til debatten om stortingspolitikere har en mening om hvilket område de snakker om når de snakker om Midtøsten og om de kan motivere hvorfor de oppfatter det som en region.

9.2. Saudi-Arabia og Iran i Midtøsten

Etter Irak-Iran-krigen og USAs invadering av Irak i 2003 har det geopolitiske miljøet i Midtøsten vært dominert av Iran og Saudi-Arabia. Statene har kjempet lenge for dominans i regionen og for økt innflytelse. En regional stormakt er et land med innflytelse i en region. Innflytelsen er vesentlig både økonomisk og politisk og landet må også inngå i et område som det er konsensus om at er en region. Hvorfor er Saudi-Arabia og Iran regionale stormakter og hvordan viser det seg?

Empirien viser at samtlige informanter ser på Iran og Saudi-Arabia som regionale stormakter. Halleraker begrunnet det med at de respektive landene preger mye av utviklingen i Midtøsten og derfor er dominerende. Hansen sa at det er i kraft av størrelse og økonomisk styrke at de er regionale stormakter. Norheim mente at Saudi-Arabia og Iran fremstår som regionale stormakter, og at de kniver om innflytelsesområder. Elvestuen mente at det ikke er tvil om at de er det, men at Tyrkia også kan anses som en regional stormakt. Elvestuen inkluderte ikke Tyrkia i Midtøsten

(jf. tabell 5.1.). Det viser at Elvestuen er motstridende når han mener at Tyrkia er en regional stormakt i en region han mener de ikke er en del av. I tillegg sa han at Egypt hadde vært en regional stormakt, men at Egypt har blitt svekket som regional stormakt etter den arabiske våren og militærkuppet mot det muslimske brorskapets president Morsi. Når det gjelder Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter må jeg ta hensyn til det jeg belyste i kapittel 4 om måten spørsmålet ble stilt på. Likevel ser vi her at det ikke er total konsensus mellom informantene da Elvestuen også nevner Tyrkia og Egypt.

Historisk sett har det ofte vært slik at Saudi-Arabia og Iran har stått på hver sin side i ulike konflikter, blant annet i Syria, Palestina, Irak og Jemen. Samtidig kjemper landene om å få økt innflytelse. Både Hansen og Elvestuen mente at det ikke er noe tvil om at Saudi-Arabia og Iran fører stedfortrederkrig i Syria og Irak. Hansen begrunnet dette med at det er et ledd i kampen om makt i regionen, mens Elvestuen mente Saudi-Arabia og Iran er opportuniste. Hansen sa også at «[U]tfordringen i Midtøsten er at man ser dette som et slags nullsumsbilde – hvis jeg skal ha mer makt så må du ha mindre makt – i stedet for å se på mulighetene for å samarbeide mellom landene». Norheim og Halleraker var mer i tvil om Saudi-Arabia og Iran fører stedfortrederkrig. Norheim sa at det var et komplisert materie og at det var vanskelig å vite hvem en¹¹⁶ skal holde med. Halleraker mente at han ikke hadde tenkt på det på den måten.

Her finner vi en klar distinksjon mellom Hansen og Elvestuen på den ene siden og Norheim og Halleraker på den andre. De to første mener at det utvilsomt føres stedfortrederkrig, mens Norheim og Halleraker er mer i tvil og ikke svarer bestemt på det. Dette viser en nyanseforskjell mellom de fire informantene.

Det var konsensus blant informantene om at sanksjonene mot Iran må opprettholdes så lenge det internasjonale samfunnet anser det som nødvendig. Som vi har sett i kapittel 2 begynner det å ta form en avtale mellom P5+1-landene og Iran når det gjelder Irans atomprogram. Avtalen som etter planene skal tre i kraft 30. juni skal føre

---

¹¹⁶ Det er usikkert hvem Norheim mener når han sier «en», men det kan være Norge, Stortinget eller partiet (Fremskrittspartiet).

til at sanksjonene mot Iran blir løftet. Hansen fra Arbeiderpartiet sa at det var mange bedrifter som håpet at sanksjonsregimet skal avvikles fordi de ønsker å engasjere seg i Iran igjen. På grunn av sanksjonen er Saudi-Arabia nærmere Vesten enn hva Iran er. Det gjenspeiles også i intervjuene. Elvestuen sa at Saudi-Arabia har vært mer samarbeidsvillig og derfor har det vært mer kontakt med nettopp Saudi-Arabia. Hansen fortalte at Saudi-Arabia er et nisjemarked for norsk leverandørindustri og Norheim sa at Saudi-Arabia er nærmere alliert med Vesten enn hva Iran er grunnet sanksjonene. Dette viser at selv om begge land har en oljevirkosomhet kommer Iran mer i bakgrunnen enn hva Saudi-Arabia gjør grunnet sanksjonene, men på den andre siden kan det se ut som om sanksjonene vil bli løftet hvis avtalen mellom Iran og P5+1 går gjennom. Iran har allerede tatt nye skritt mot en relasjon med Vesten etter at president Rouhani kom til makten. Hvis avtalen trer i kraft kan man kanskje se at Iran og Saudi-Arabia blir enda mer likestilt når det gjelder relasjonen med Vesten, og som informantene sier vil Norge oppheve sanksjonene når det internasjonale samfunnet gjør det. I tillegg finnes det norske bedrifter som venter på en mulighet til å komme inn i Iran. Hansen sa at en del av den norske utenrikspolitikken er å sørge for at norsk næringsliv har adgang til markedene rundt om i verden.

9.3. Sunni- og sjiamuslimer

Som vi har sett i kapittel 2 er en av motsetningene mellom Saudi-Arabia og Iran at majoritetsbefolkningen i de to landene tilhører hver sin retning av islam. Iran er hovedsakelig et sjiamuslimsk land, mens majoriteten i Saudi-Arabia tilhører en retning innenfor sunniislam, wahhabismen. Saudi-Arabia er også et viktig land for islam fordi de to hellige byene Mekka og Medina er i landet. Det innebærer at Saudi-Arabia tar i mot tusenvis av muslimer som er på pilegrimsreise hvert år. Den politiske situasjonen mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer har ført til spenninger i mange land. Ofte har sjiaer hatt et disfavør til fordel for sunnier som har bidratt til spenningene.

To retninger av samme religion kan være en av mange grunner til konflikt i et område der det pågår en maktkamp. Hvor stor del i konflikten mellom Saudi-Arabia og Iran mener stortingspolitikkerne har med religiøse motsetninger å gjøre?

Norheim, Halleraker og Hansen mente alle tre at det var vanskelig å si noe om religionens rolle. Halleraker mente at man skal forsøke å heve seg over den typen konflikter fordi man ikke skal ta parti, mens Hansen mente at det var vanskelig å tolke slike konflikter fordi man ikke vet om det er en reell konflikt, en maktkamp eller om religion blir brukt som et argument for konflikt. Norheim sa at det er lite tanker omkring dette med religionskonflikt fordi de (igjen, usikkert hvem han sikter til, men det er naturlig at det her er snakk om partiet/partigruppen på Stortinget) til daglig ikke er opptatt av konfliktene mellom sjiamuslimer og sunnimuslimer. På den andre siden sa Elvestuen at stortingspolitikere ikke er flinke nok til å forstå grunnlaget for konflikter og at det er en skarp konfliktlinje mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer. Det kan se ut som Norheim, Halleraker og Hansen ønsker å holde politikk og religion adskilt til en viss grad. Det kan også se ut som de synes det er vanskelig å analysere hva som skjer mellom sunni- og sjiamuslimer. Dette sier også Elvestuen når han fortalte at «det er jo en bevissthet og en kunnskap om det etter hvert, men at forståelsen ikke er god nok».

Hvis man ikke tar hensyn til lokale forhold og variasjoner kan man gå glipp av ulike nyanser som kan være grunnlag for eller medvirkende årsak til konflikter. Temaet «religionskonflikt» var noe informantene ikke hadde så mye å si om. Det kan være flere grunner til dette, men det kan se ut som at det handler om en mangel på kunnskap eller at de ikke bryr seg om dette temaet i stor grad.

9.4. Norge som fremtidig aktør i Midtøsten

I intervjuene ønsket jeg å finne ut hvordan Norges rolle i Midtøsten vil se ut i fremtiden, og derfor spurte jeg blant annet om hvilken rolle Norge bør spille fremover. Vil fokuset være på tidligere engasjement Norge har hatt (altså i hovedsak på Israel-Palestina-konflikten) eller ser de også på andre konflikter der Norge kan gjøre en innsats som fredsmeklere?

Hansen og Halleraker fokuserte på at det skal fortsette som før, nemlig på Israel-Palestina-konflikten. Halleraker uttrykte at det var viktig at mennesker får det territoriet som de har krav på og at det er en felles vilje for å løse det problemet. Hansen var inne på samme tema da han sa at den viktigste rollen Norge kan ha er i Giverlandsgruppen. Disse svarene viser at Midtøsten ofte blir oppfattet som Israel-Palestina-konflikten i norsk politikk og fokuset er på den samme konflikten som Norge har vært involvert i over en årrekke.

På den andre siden fokuserte Elvestuen på at Norge skal være en aktør som samarbeider med NATO og FN, og at det er viktig å vise FN at Norge ønsker å være en aktør innenfor FN – både politisk og i FN-styrkene. Norheim mente også at Norge skal være en del av en internasjonal militær koalisjon, men presiserte at det var viktig at vi ikke rykker frem først.

Dette tyder på at Hansen og Halleraker fortsetter å se på *den* konflikten som ofte har representert Norges engasjement i Midtøsten, mens Elvestuen og Norheim heller retter seg mot samarbeid med NATO, FN og for eksempel EU. En mulig forklaring på dette er at Norges forhold til Midtøsten «alltid» har blitt definert ut fra «Midtøsten-konflikten» (= Israel-Palestina-konflikten) og at det kan være vanskelig å skifte fokus fra dette da det fortsatt gjenstår mye arbeid for å finne en løsning på denne konflikten. Når man har vært så delaktige i å løse en konflikt kan det synes viktig å kunne slutføre det engasjementet. Samtidig blusser gamle konflikter opp igjen og nye oppstår, og som alle de fire informantene påpeker skal Norge fortsette å engasjere seg.

Informantene ble også spurt om hvorfor Norge skal spille en rolle i Midtøsten. Det unisone svaret var at Norge selvfølgelig skal spille en rolle. Hansen begrunnet det med at Norge skal bidra der hvor vi er etterspurte og hvor Norge kan spille en rolle. Halleraker sa at Norge skal fortsette på lik linje som den som har vært og at det finnes en felles vilje til å løse problemet, mens Elvestuen sa at Norge er et land som stiller opp når det kommer internasjonale henvendelser og at vi lever i en globalisert verden der nordmenn bor og virker over alt i verden, og dette bringer konflikter nærmere. Dette viser at informantene ønsker å fortsette samme linje som tidligere, og, ikke minst forsøke å løse Israel-Palestina-konflikten. På den andre siden sa Elvestuen at Norge bør stille opp når det kommer internasjonale henvendelser.

Det kan se ut som det er konsensus i norsk utenrikspolitikk, og det var også noe jeg måtte spørre informantene om. Alle de fire informantene sa at det er stor enighet om Norges utenrikspolitikk og at det er en fordel for Norge fordi det er et lite land. Elvestuen sa også at det er viktig at det var en reell enighet, men at det også utenfor de partipolitiske skillelinjene finnes grunnleggende verdier som alle partiene verner om, slik som demokrati, menneskerettigheter, rettsstaten og ivaretagelsen av menneskeliv. Enighet om grunnleggende verdier fører til at avgjørelser om involvering og deltagelse blir en selvfølge fordi man vil verne om disse verdiene.

9.5. Oppsummering

Det er ikke noen store forskjeller mellom informantene om de ulike temaene, men det finnes noen nyanseforskjeller, for eksempel om hva en region er. Hansen og Halleraker mente at en region er geografisk betinget, mens Elvestuen og Norheim også inkluderte andre trekk for å avgjøre hva som er en region. Når det kommer til hvilke land som utgjør Midtøsten skiller det to land mellom Hansen og Norheim, mens Halleraker og Elvestuen inntar en mellomstilling, men det er interessant nok veldig lite forskjell mellom de fire informantene når det gjelder å avgrense Midtøsten. Dette gjelder trass i at politikere, i følge Norheim, ikke tenker over kriteriene til begrepene de bruker. Det viser seg at informantene er enige om at Saudi-Arabia og Iran er regionale stormakter. De er det på bakgrunn av størrelse, økonomi og innflytelse. Om Saudi-Arabia og Iran fører stedfortrederkrig er ikke informantene enige om. På den ene siden mente Hansen og Elvestuen at Saudi-Arabia og Iran fører stedfortrederkrig, mens Halleraker og Norheim mente det var vanskelig å si noe om. Hansen, Halleraker og Norheim følte det var vanskelig å si noe om de religiøse motsetningene som et element i konflikten mellom Saudi-Arabia og Iran, men Elvestuen mente det er en skarp konfliktlinje mellom de to retningene, men at politikere hadde lite kunnskap om det.

Selv om det er få informanter og det de sa i intervjuene ikke nødvendigvis er representativt for hva deres respektive partier mener så kan man likevel se at det

finnes noen skillelinjer. Eksempler på dette er at Hansen (Arbeiderpartiet) og Halleraker (Høyre) svarte likt om at region er noe som er geografisk betinget, mens Elvestuen (Venstre) og Norheim (Fremskrittspartiet) inkluderte andre trekk. Hansen og Elvestuen er enige når det kommer til om Saudi-Arabia og Iran fører stedfortredende krig, mens Halleraker og Norheim er i tvil. Når det gjelder religionskonflikt er Elvestuen den eneste av informantene som mener at det er aktuelt for politikere å tenke på. Angående Norge som aktør videre i Midtøsten holdt Hansen og Halleraker seg til at de skal fortsette som før, mens Elvestuen og Norheim fokuserte på samarbeid med ulike internasjonale organisasjoner. Man kan kanskje forvente å finne tendenser i svarene som representerer de ulike politiske fløyene som er representert i datamaterialet, men det kan se ut som informantene gir relativt like svar på tross av hvilken fløy de representerer. Det eneste man kan legge merke til er at Hansen og Norheim ikke svarer likt utenom i to tilfeller der de begge synes det er vanskelig å uttale seg om religionskonflikt og om at det er stor enighet om Norges utenrikspolitikk.

10. Oppsummering og konklusjon

Formålet med oppgaven har vært å undersøke et utvalg stortingspolitikeres syn på hva Midtøsten er og hvorfor det er en region, i tillegg til å undersøke hvilket syn de har på Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter, på konflikten mellom sunni- og sjiamuslimer, og på Norges framtidige rolle i Midtøsten.

I det siste kapittelet skal jeg oppsummerer oppgaven og svare på problemstillingene. Til slutt skal jeg si noe om veien videre for forskningen på dette området og gi noen avsluttende betraktninger.

10.1. Oppsummering

Oppgaven har forsøkt å vise hvordan fire stortingsrepresentanter fra henholdsvis Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre ser på hva en region er og hvorfor Midtøsten er en region. I tillegg har jeg undersøkt hvilket syn stortingsrepresentantene har på Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter, på spenningene mellom sunni- og sjiamuslimer, og på hvilken rolle Norge bør ha i Midtøsten i fremtiden.

10.2. Konklusjon

I kapittel 1 presenterte jeg tre underproblemstillinger og en hovedproblemstilling som oppgaven skulle søke svar på ved hjelp av intervjuer med stortingsrepresentanter.

Hvordan forstår stortingspolitikere Midtøsten som en region, og hvilket syn har de på Saudi-Arabia og Iran som regionale stormakter?

Informantene mente alle at Midtøsten er en region. Kristian Norheim

(Fremskrittspartiet) begrunnet det med bakgrunn i en kulturell og økonomisk sammenheng mellom landene og at de er geografisk nært hverandre. Øyvind Halleraker (Høyre) mente det var geografiske grunner til å kalle Midtøsten for en region. Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet) sa at det var på bakgrunn av geografi og befolkning, og at det tradisjonelt sett har vært et arabisk og muslimsk område. Ola Elvestuen (Venstre) begrunnet det med at det er geografiske begrensninger for konflikten og kulturen som da er avgjørende for hvorfor Midtøsten er en region.

Mitt utvalg av stortingspolitikere mener at Midtøsten er en region fordi landene de baserer seg på (tabell 5.1.) er geografisk nær hverandre og fordi kultur og økonomi forener landene til en region.

Alle informantene mener at Saudi-Arabia og Iran er regionale stormakter. Kristian Norheim mente at de fremstår slik og at de kniver om innflytelse. Øyvind Halleraker sa at de preger utviklingen i Midtøsten og derfor er de dominerende. Svein Roald Hansen mente at Saudi-Arabia og Iran i kraft av sin størrelse og økonomiske styrke er regionale stormakter. Ola Elvestuen mente de var det, men at man også måtte se på Tyrkia og tidligere Egypt. Informantene var ikke overens når det gjaldt om Saudi-Arabia og Iran fører stedfortrederkrig. Hansen og Elvestuen mente at de fører stedfortrederkrig i Syria og Irak, mens Norheim og Halleraker var mer i tvil og betraktet det som en altfor komplisert sak å ha en mening om.

Informantene mener at Saudi-Arabia og Iran er regionale stormakter på grunn av størrelse, økonomisk styrke og innflytelse. Derimot var de ikke enige når det gjelder om Saudi-Arabia og Iran fører stedfortrederkrig. Hansen og Elvestuen mener de gjør det, mens Norheim og Halleraker var mer usikre.

Hvordan oppfatter stortingspolitikere spenninger mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer?

Kristian Norheim, Øyvind Halleraker og Svein Roald Hansen hadde vanskeligheter med å si noe om religionens rolle og spenningene mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer. Halleraker mente man måtte heve seg over den typen konflikter, Hansen synes det var vanskelig å tolke slike konflikter og Norheim sa det var lite refleksjoner

rundt slike spenninger fordi man ikke var opptatt av det til daglig på Stortinget. Ola Elvestuen sa at det er en bevissthet omkring slike spenninger, men at forståelsen på Stortinget ikke er god nok.

Jeg konkluderer derfor med at stortingspolitikere har en manglende kunnskap om spenningene som finnes mellom sunnimuslimer og sjiamuslimer, men de er bevisst om at dette er noe de mangler kunnskap om.

Hvilke refleksjoner gjør stortingspolitikere seg om Norges fremtidige rolle i Midtøsten?

Norges fremtidige rolle i Midtøsten domineres av to forskjellige perspektiver i min empiri. På den ene siden fokuserer Svein Roald Hansen og Øyvind Halleraker på Israel-Palestina-konflikten som en konflikt som bør løses med Norges bidrag og Norge bør fortsette med sitt arbeid i Giverlandsgruppen. På den andre siden fokuserte Ola Elvestuen og Kristian Norheim på mer samarbeid med NATO og FN i Midtøsten, og at Norge skal være del av en internasjonal militær koalisjon.

Informantene er todelt om hva Norges fremtidige rolle i Midtøsten skal være. Hansen og Halleraker ønsker å fokusere på Israel-Palestina-konflikten, mens Elvestuen og Norheim ser frem mot mer samarbeid med NATO og FN.

Hva preger stortingspolitikeres syn på Midtøsten og konfliktene mellom de regionale stormaktene Saudi-Arabia og Iran?

Det som preger det utvalget av stortingspolitikere som jeg intervjuet til denne oppgaven er at de har et overordnet syn på både Midtøsten og de regionale stormaktene Saudi-Arabia og Iran. Det er konsensus om at Saudi-Arabia og Iran er regionale stormakter, men det er delte syn på om de fører stedfortrederkrig i andre land i Midtøsten. Det er en manglende kunnskap om spenningene mellom sunni- og sjiamuslimer som kan være en del av en årsak til konflikten mellom Saudi-Arabia og Iran. Det som også preger informantene er at alle fire mente at Midtøsten er en region hovedsakelig basert på geografi. I tillegg preges stortingspolitikere av at dette er komplekst tema.

10.3. Veien videre

Det mangler relevant forskning på akkurat dette feltet som jeg har undersøkt.¹¹⁷

Derfor har det under arbeidet med denne oppgaven dukket opp nye perspektiver, problemstillinger og innfallsvinkler som også hadde vært interessant å sett på, men som falt utenfor rammen for denne oppgaven. Hvis jeg hadde fått mulighet å fortsette å arbeide med temaet hadde det vært optimalt med noen flere informanter slik at alle de politiske partiene på Stortinget hadde vært representerte.

Det hadde også vært interessant å sammenligne partiprogrammene til partiene på Stortinget for å se om man kan finne noen tendenser om norsk midtøstenpolitikk der. En annen mulighet for en oppfølger eller et nytt prosjekt hadde vært å sammenligne med andre nordiske land som ikke er oljeland slik som Norge, og hvordan de ser på Midtøsten, Saudi-Arabia og Iran. Hadde rammene for oppgaven vært videre kunne det også vært en mulighet å la informantene fortelle mer om Israel-Palestina-konflikten, og ikke bare om Saudi-Arabia og Iran. Undersøkelsene som jeg presenterte i kapittel 1 viser at det finnes mye forskning om Norges engasjement i Midtøsten ut i fra ulike perspektiver, men det er mulig å sette temaet om Norge og Midtøsten i en enda større sammenheng. En mulighet hadde også vært å sett på Midtøsten som region i et eget perspektiv uten å inkludere Norge, Saudi-Arabia og Iran.

10.4. Avsluttende betraktninger

«Alle» kaller Midtøsten for en region da det er et formålstjenlig og allment akseptert begrep som er med på å systematisere, men det er også viktig at de som bruker det reflekterer over hva det vil si å kalle Midtøsten for en region og hvorfor. Begrepet «Midtøsten» er omstridt, og blant annet FN velger å bruke et mer nøytralt begrep: Sørvest-Asia. Stortingsrepresentanter bruker ofte begrepet region om Midtøsten og

---

¹¹⁷ Jf. 1.6. i Innledningen.

alle informantene har hver sin oppfatning om hva det innebærer. Sett i oppgaven er det forskjell i hva forskere legger i «region» og «Midtøsten» og hva de utvalgte stortingsrepresentantene velger å legge i begrepene.

Hvis Norge skal fortsette å være en nasjon som engasjerer seg i å løse konflikter i Midtøsten er det viktig at de folkevalgte har kunnskap om hva som kan være bakenforliggende årsaker til hvorfor maktblokker forandres og «spillet» i Midtøsten endres. I norsk politikk har Midtøsten ofte samsvart med Israel-Palestina-konflikten, men det er også viktig å løfte blikket ut av denne konflikten og også se på andre områder der Norge kan bidra. Nasjonen har en lang diplomatisk historie og mange erfarne og dyktige diplomater som bidrar til mindre spenninger i verden. Den regionale maktkampen som pågår mellom Saudi-Arabia og Iran er en kamp av dimensjoner og fremtiden vil vise hvordan dette ender. Norge som aktør i Midtøsten kan gi et viktig bidrag til fred i regionen. Religion kan ødelegge regionen hvis man lar spenninger mellom muslimer vedvare og bygge seg opp. Det kan se ut som stortingspolitikere, om informanter er representative, ikke tar så stort hensyn til elementet religion i sin vurdering av en svært kompleks situasjon og region.

På tross av få informanter har det kommet frem interessante perspektiver og syn som det kan være viktig og interessant å fortsette å undersøke.

Referanser

Primærkilder

Intervju

Ola Elvestuen (Venstre), 7.10.2014, Stortinget

Øyvind Halleraker (Høyre), 6.10.2014, Stortinget

Svein Roald Hansen (Arbeiderpartiet), 6.10.2014, Stortinget

Kristian Norheim (Fremskrittspartiet), 7.10.2014, Stortinget

Sekundærlitteratur

Alver, Bente G. & Øyen, Ørjar, *Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis*, Oslo: Tano Aschehoug, 1997.

Auestad, Gunn Evy, Ny arving til trona i oljemonarki, *NRK.no*, (<http://www.nrk.no/verden/ny-arving-til-trona-i-oljemonarki-1.12335311>), (hentet 9.5.2015).

[Anonym], Bilaterale forbindelser Iran, *Landsider.no*, (<http://www.landsider.no/land/iran/fakta/bilaterale/#contentinfoanchor>), (hentet 15.4.2015).

[Anonym], Bilaterale forbindelser Saudi-Arabia, *Landsider.no*, (<http://www.landsider.no/land/saudi-arabia/fakta/bilaterale/#contentinfoanchor>), (hentet 15.4.2015).

[Anonym], Iran, *Globalis.no*, (<http://www.globalis.no/Land/Iran>), (hentet 18.9.2014).

[Anonym], Kong Abdullah er død – høyere oljepris, *NRK.no*,
(<http://www.nrk.no/verden/kong-abdullah-er-dod---hoyere-oljepris-1.12167319>),
(hentet 15.3.2015).

[Anonym], Middle East, *Oxford Dictionaries*,
(<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/Middle-East?q=middle+east>),
(hentet 3.3.2015).

[Anonym], Saudi-Arabia, *Globalis.no*, (<http://www.globalis.no/Land/Saudi-Arabia>),
(hentet 16.9.2014).

[Anonym], Stedfortrederkrig, *Wiktionary.org*,
(<http://no.wiktionary.org/wiki/stedfortrederkrig>), (hentet 7.5.2015.)

Bates, Daniel G & Rassam, Amal, *Peoples and Cultures of the Middle East*, Upper
Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2001.

Brinkmann, Svend & Kvale, Steinar, *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo: Gyldendal
Akademisk, 2012.

Bull, Ida, Regionhistorie og regional identitetsbygging, *Heimen* 2006: 2, s. 83–92.

Butenschøn, Nils A., *Midtøsten: imperiefall, statsutvikling og kriger*, Oslo:
Universitetsforlaget, 2008.

*The Dynamics of Sunni-Shia Relationships: Doctrine, Transnationalism, Intellectuals
and the Media*, eds. B. Maréchal & S. Zemni, London: Hurst & Company, 2013.

Cheterian, Vicken, Irak. Grenser uten nasjoner, *Le Monde Diplomatique*,
(<http://www.lmd.no/?p=14715>), (hentet 2.10.2014)

Ghosh, Bobby, No, Iran's Rouhani doesn't tweet, *Time*, (<http://time.com/1775/no-irans-rouhani-doesnt-tweet/>), (hentet 25.11.2014).

Gjendem, Cecilie Storbråten, En storkrig i dette området vil være katastrofalt, *E24*, (<http://e24.no/energi/en-storkrig-i-dette-omraadet-vil-vaere-katastrofalt/23423562>), (hentet 27.3.2015).

Gresh, Alain, Saudi-Arabia. Ensom på den arabiske halvøy, *Le Monde Diplomatique*, (<http://www.lmd.no/?p=14028>), (hentet 2.10.14).

Grønstad, Eli, *Ordkrigen om Midtøsten: Norske synspunkter om Midtøsten 1973-74*, Mastergradsoppgave. Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk, UiO. 2008.

Goplen, Ådne, Thordarson, Fridrik & Wiborg, Sidsel, Irans historie, *Store Norske Leksikon*, (https://snl.no/irans_historie), (hentet 8.4.2015).

Grønmo, Sigmund, *Samfunnsvitenskapelige metoder*, Bergen: Fagbokforlaget, 2011.

Hafezi, Parisa, Iran will only sign nuclear deal if sanctions lifted 'same day': Rouhani, *Reuters*, (http://www.reuters.com/article/2015/04/09/us-iran-nuclear-rouhani-idUSKBN0N00EQ20150409?feedType=RSS&feedName=topNews&utm_source=twitter), (hentet 9.4.2015).

Hanssen, Kjetil & Rønneberg, Kristoffer, Enige om hovedtrekk i en atomavtale med Iran, *Aftenposten*, (<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Enige-om-hovedtrekk-i-en-atomavtale-med-Iran-7967922.html>), (hentet 9.4.2015).

Hornburg, B. Thomas, Atomavtale mellom Iran og stormaktene: en historisk avtale, *Aftenposten*, (<http://www.aftenposten.no/meninger/Atomavtalen-mellom-Iran-og-stormaktene-En-historisk-avtale-7968493.html>), (hentet 9.4.2015).

Kappel, Robert, The challenge to Europe: regional powers and the shifting of the global order, *Emerging economies* 2011, s. 275–286 (http://www.giga-hamburg.de/sites/default/files/publications/EU_regionalpowers_kappel.pdf) (hentet 11.3.2015)

- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend, *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo: Gyldendal akademisk, 2009.
- Lengved, Åshild, Hassan Rouhani, *Store norske leksikon*, (https://snl.no/Hassan_Rouhani) 2013 (hentet 27.11.2014).
- Leraand, Dag, Golfkrigen 1980–88, *Store norske leksikon*, ([https://snl.no/Golfkrigen_1980–88](https://snl.no/Golfkrigen_1980-88)) 2014 (hentet 13.4.2015).
- Leraand, Dag, Saudi Arabia, *Store norske leksikon* (<https://snl.no/Saudi-Arabia>) 2013 (hentet 11.9.2014).
- Leraand, Dag, Saudi-Arabias historie, *Store norske leksikon* (https://snl.no/Saudi-Arabias_historie) 2013 (hentet 16.9.2014).
- Lysgård, H.K., Regioner som forestilte fellesskap – hvordan og hvorfor?, *Heimen* 2007: 2, s. 85–95.
- Mabon, Simon, *Saudi-Arabia and Iran: Soft Power Rivalry in the Middle East*, New York: I.B. Tauris, 2013.
- NESH (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora), *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*, Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene, (2006) 2014.
- Norges utenrikspolitikk*, red. Knutsen, Thorbjørn L., Sørbø, Gunnar & Gjerdåker, Svein, Oslo: Cappelen Akademiske forlag, 1997.
- The Oxford Dictionary of Islam*, ed. in chief J. L. Esposito, New York: Oxford University Press, 2003.
- Peabody, Robert L. m.fl., Interviewing political elites, *Political Science & Politics* 23: 3 (1990), s. 451–455 (<http://www.seniorsequence.net/images/uploads/2008/01/peabody-elite-interviewing.pdf>) (hentet 24.2.2015).

Regjeringen, Midtøsten, *Regjeringen.no*

(https://www.regjeringen.no/nb/dokument/dep/ud/veiledninger/2000/engasjement_fred_sprosess/1/id275095/) (hentet 9.4.2015)

Regjeringen, Fred og forsoning i Midtøsten, *Regjeringen.no*

(<https://www.regjeringen.no/nb/tema/utenrikssaker/fred-og-forsoning/fred-og-forsoning-i-midtosten/id408562/>) (hentet 9.4.2015)

Roald, Anne Sofie, *Islam*, Oslo: Pax Forlag, 2004.

Rømming, Ellen, Redskap eller aktør? Fafos rolle i norsk Midtøstenpolitikk, *Makt- og demokratiutredningen 1998-2003: 64*, 2003.

Seland, Bjørg, Sørlandsk identitet – det vi valgte og det vi valgte bort, *Heimen 2007: 2*, s. 109–115.

Selvik, Kjetil & Stensli, Stig, *Stabilitetens pris: stat og politikk i Midtøsten*, Bergen: Fagbokforlaget, 2007.

Skaardal, John-Inge, *Fred som realpolitikk? Realpolitikk, idealpolitikk og Norges engasjement i fredsprosessen i Midtøsten*, Mastergradsoppgaven, Institutt for statsvitenskap, UiO. 2006.

Skarholm, Lars Erik, *Norge, freden og den gule ledertrøya. Den rød-grønne regjeringens Midtøstenpolitikk fra 2005 til 2012*, Mastergradsoppgave, Institutt for arkeologi, konservering og historie, UiO. 2013.

Statoil Annual Report 2010

(<http://www.statoil.com/annualreport2010/en/ouoperations/businessareas/internationalp/internationalfieldsindevelopmentandproduction/pages/iran.aspx>) (Hentet 4.2.2015)

Stenslie, Stig, *Saudi-Arabia Inc.: verdens mektigste familiebedrift*, Oslo: L.S.P. forlag, 2010.

Strømmen, Kjersti, Ny konge i Saudi-Arabia er trolig dement.» *NRK* 10.04.2015
(<http://www.nrk.no/verden/ny-konge-i-saudi-arabia-er-trolig-dement-1.12167683>).

Studying Elites Using Qualitative Methods, eds. R. Hertz & J. B. Imber, Thousand Oaks, CA: SAGE, 1995.

Utenrikspolitikk og norsk krisehåndtering, red. G. Fermann, Oslo: Cappelen Damm, 2013.

Vikør, Knut S., *Ei verd bygd på islam: oversikt over Midtaustens historie*, Oslo: Det Norske Samlaget, 2005.

Vikør, Knut, S., *Islam: ei faktabok*, Oslo: Spartacus, 2006.

Vikør, Knut S., Jemen: ny krig, gammalt kaos?, *Shubbak* 09.04.2015
(<http://knutsvblogg.blogspot.no/2015/03/jemen-ny-krig-gammalt-kaos.html>).

Vikør, Knut, S., *Mellom Gud og stat: ei historie om islamsk lov og rettsvesen*, Oslo: Spartacus, 2003.

Vogt, Kari, Hanbali-skolen, *Store norske leksikon* (<https://snl.no/hanbali-skolen>) 2012
(hentet 18.9.2014).

Vogt, Kari, Sunniislam, *Store norske leksikon* (<https://snl.no/sunniislam>) 2012 (hentet 28.11.2014).

Ødegård, Per Olav, Den store regionskrigen, *Verdens Gang (VG)* 27.3.2015.

Appendiks 1. Informasjonsbrev

Universitetet i Bergen

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap.

Postboks 7805

5020 Bergen

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med masteroppgave.

Jeg holder på med en masteroppgave i region og regionalisering ved Universitetet i Bergen. I oppgaven ønsker jeg å forske på Stortingspartienes strategier og perspektiver på regionen Midtøsten, representert av statene Saudi-Arabia og Iran, gjennom deres partipolitikk. Ved å undersøke hvordan stortingspolitikere ser på disse to statene, hva fokuset er på og hvilke strategier dere anvender i utenrikspolitikken, vil jeg forsøke å finne ut hvordan Norge forholder seg til konflikten mellom Iran og Saudi-Arabia og regionen Midtøsten som helhet.

For å finne ut av Stortingspartienes analyser, perspektiver og kunnskap, ønsker jeg å intervjuer de utenrikspolitiske talspersonene til hvert parti på Stortinget. Jeg ønsker derfor å komme til Oslo for å foreta et intervju med deg tidlig høst. Det kan avtales nærmere dersom du samtykker til å delta i prosjektet.

Det er frivillig å delta i dette prosjektet. Du vil ikke være anonym i masteroppgaven da din stilling i partiet og på Stortinget er relevant for oppgaven. Spørsmålene jeg ønsker å stille vil bli sendt til deg på forhånd. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd og transkribert. Som informant vil du bli gitt mulighet til å lese intervjuet etter jeg har transkribert det, og komme med tilbakemelding. Etter du har lest gjennom det transkriberte intervjuet er det ønskelig å få et skriftlig samtykke slik at jeg kan bruke det i masteroppgaven min.

Er det noe mer du lurer på kan du ta kontakt med meg, Maren Bjotveit, på epost: maren.bjotveit@student.uib.no eller mobil: 480 20 037. Du kan også ta kontakt med min veileder ved Universitetet i Bergen, professor Håkan Rydving via telefon: 55 58 24 47 eller epost: hakan.rydving@ahkr.uib.no.

Vennlig hilsen Maren Bjotveit.

Dersom du samtykker til å delta i prosjektet, vennligst send en e-post med samtykke tilbake.

Appendiks 2. Intervjuguide

En oversikt over hovedspørsmålene til vårt intervju.

Overordnede temaer:

- Region
- Olje
- Konflikten mellom Saudi-Arabia og Iran
- Sunni-sjia-konflikten
- Fremtiden

Region:

- Hva er en region etter ditt skjønn?
- Bruker du termen Midtøsten?
- Kan du beskrive hva Midtøsten er?
- Hvilke land, mener du, inngår i det som kalles regionen Midtøsten?
- Hvilke kriterier legges til grunn?
- Hvorfor kalles det en region?
- Hvilken type region er det, ut i fra din oppfatning?
- Ser du på termen som en geostrategisk term?

Olje

- Hvilke interesser har Norge i Saudi-Arabia og Iran når det gjelder oljevirkosomhet?
- På hvilken måte er et eventuelt samarbeid verdt noe for Norge?

Saudi-Arabia og Iran

- Kan Saudi-Arabia og Iran ses på som to regionale stormakter i Midtøsten?

- Saudi-Arabia støttet opprørshæren i Syria og Iran støttet president Assad. Hvilke tanker gjør du deg om det?
- Ser du på det som om Saudi-Arabia og Iran fører såkalte proxy war (stedfortrederkrig) gjennom andre land?

Sunni-sjia-konflikten

- Hvilke tanker gjør du deg om den pågående konflikten mellom sunni –og sjiamuslimere?
- Ser du på Saudi-Arabia og Iran som drivkrefter til sjia-sunni-konflikt?

Fremtiden

- Kan fred og demokrati på lik linje med Vesten oppnås i Midtøsten?
- Hvilken rolle tror du Norge spiller i fremtiden til Midtøsten?
- Hvilken rolle bør Norge spille?
- Hvordan ser du på den norske utenrikspolitikken i Midtøsten?

